

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Sandra Freitag

**LEIUTISE AJUTISE KAITSE ROLL JA TÄHENDUS
INTELLEKTUAALSE OMANDI SÜSTEEMIS**

Magistritöö

Juhendaja
Prof. Aleksei Kelli

Tallinn
2022

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. INTELLEKTUAALOMANDI KAITSE KONTSEPTUAALNE RAAMISTIK	7
1.1. Intellektuaalomandi õigused kui ainuõigused.....	7
1.2. Ainuõiguste kaitse ajutise kaitse kontekstis.....	11
1.2.1. Rahvusvaheline õigus.....	11
1.2.2. Euroopa Liidu õigus	15
1.2.3. Siseriiklik õigus	21
2. AJUTINE KAITSE LEIUTISE KAITSESÜSTEEMIS	27
2.1. Leiutise registreerimine kaitsevahendina.....	27
2.1.1. Kaitsesüsteemi elemendid	30
2.1.2. Leiutise ajutine kaitse	35
2.2. Õiguste jõustamine ainuõiguse olemasolu korral	39
3. AJUTISE KAITSE KOHALDAMINE	43
3.1. Õiguste jõustamine enne ainuõiguse tekkimist.....	43
3.2. Õiguslikud kaitsevahendid.....	47
3.3. Ajutise kaitse instituudi kujunemine.....	51
3.3.1. Rahvusvaheline ja EL õigus	51
3.3.2. Siseriikliku õiguse kujunemine	53
3.4. Ajutine kaitse osana intellektuaalomandi kaitsesüsteemist	56
KOKKUVÕTE	61
THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF THE PROVISIONAL PROTECTION OF THE INVENTION IN THE INTELLECTUAL PROPERTY SYSTEM. Abstract.....	66
KASUTATUD ALLIKAD	70
Kasutatud kirjandus	70
Kasutatud normatiivaktid	73
Kasutatud kohtupraktika.....	74
Euroopa Patendiameti apellatsioonikodade otsused.....	75

SISSEJUHATUS

Intellektuaalne omand on viimase sajandi jooksul drastiliselt muutunud ja edasiarenenud, kannustajateks nii ideoloogilised kui praktilised põhjendused. Üheks tähtsaimaks versta-postiks tööstusomandi ajaloo s võib pidada privileegide kujunemist õigusteks, mis oli ajendatud kapitalismi arengust.¹ Eelnimetatu andis märkimisväärse tõuke sellele, et ka intellektuaalset omandit, mis erines oluliselt klassikalisest omandimõistest peamiselt oma immateriaalse olemuse tõttu, tunnustatakse kui tõsiseltvõetavat omandit, mida on vaja kaitsta. Praeguses teadmispõhises ühiskonnas on kesksel kohal informatsioon ning innovatsioon, mille põhimõttelist väärtust tagab ja tõstab just intellektuaalne kapitalism. Samuti on ühtlustumas rahvusvaheline arusaam ning praktika intellektuaalse omandi regulatsioonist ja kaitsest. Selle üheks teerajajaks võib pidada Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) allorganisatsiooni Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) panust ühetaolise regulatsiooni kujundamisel. Arvestades tehnikavaldkonna plahvatuslikult kiiret ja laiaulatuslikku arengut on äärmiselt oluline tagada selge, tõhus, ajakohane ja süsteemne intellektuaalse omandi kaitse. Intellektuaalne omand on lai mõiste, mida saab jaotada kolmeks: autoriõigus, autoriõigustega kaasnevad õigused ning tööstusomand. Käesolevas magistritöös keskendutakse leiutise, selle õiguskaitse ning esialgse ajutise kaitse uurimisele, mis asetseb intellektuaalomandi õigusmaastikul tööstusomandi valdkonnas.

Leiutist saab kaitsta nii patendi kui kasuliku mudeli abil. Selleks, et saada leiutise omanikuks tuleb esmalt esitada taotlus leiutise registreerimiseks. Alles siis, kui leiutise registreerimismenetlus on lõppenud ning leiutise omaniku kohta on tehtud registrisse kanne, saab leiutise registreerimistaotluse esitajat käsitleda leiutise omanikuna. Leiutise registreerimismenetlus kestab keskmiselt 1,4 – 2 aastat.² Kiire innovatsioonitsükliga tehnoloogiavaldkondades võib kaheaastane nn vaikusperiood enne patendi või kasuliku mudeli väljastamist tähendada seda, et kaotatakse turueelis ning konkureeriv turuosaline on samasisulise leiutise juba kasutusele võtnud. Seeläbi jääb leiutaja ilma leiutise monopoolsest seisundist turul, mistõttu ei pruugi leiutaja suuta enam katta leiutise arendamiseks ja turustamiseks kantud kulutusi ning jääb seega olulisel määral ilma kasutegurist, mida lootis leiutisest saada. Juhul, kui eelkirjeldatud sündmuste käik oleks praktikas

---

¹ Bracha, O. The History of Intellectual Property as The History of Capitalism. – Case Western Reserve Law Review 2020/71 (2), p 560-564.

² Aastaraamat. Patendiamet 2019, *Sine loco*, lk 21, 24. – Arvutivõrgus: <https://www.epa.ee/sites/www.epa.ee/files/elfinder/dokumendid/aasta2019.pdf> (01.04.2022).

tavapärane, oleks leiutise loomise ja arendamise risk ettevõttele põhjendamatult suur ehk pärsiks oluliselt turuosaliste panust tehnoloogia ja innovatsiooni arengusse ning aeglustaks seeläbi ka ühiskonna ja majanduse arengut tervikuna. Eeltoodust tuleneb, et õiguskaitsse kehtivuse võimalikult varajane saavutamine on vajalik eelkõige seetõttu, et motiveerida ettevõtteid looma uusi lahendusi ja leiutisi, mis teenivad ühiskonda laiemas pildis.

Leiutise varajase kaitsse saavutamine on võimalik läbi leiutise ajutise kaitsse, mis võimaldab ületada pika registreerimismenetluse tulemusel tekkinud leiutise faktilise omaniku staatuse õigusliku ebakindluse. Täpsemalt, leiutise registreerimistaotluse esitamisel tekib veel registreerimata leiutise õiguskaitsse taotlejale ajutise kaitsse instituudist tulenevalt staatus, mis annab leiutise omanikule registreeritud leiutise omanikuga samaväärsed õigused kuni leiutise registreerimiseni. Seega tugevdab ajutine kaitsse leiutise õiguste omaja õiguslikku positsiooni. Tegemist on vahendiga, mille abil ergutada leiutajaid leiutisi registreerima ning seeläbi motiveerida innovatsiooni arendusse investeerima.

Ajutine kaitsse on vajalik leiutisest tulenevate õiguste kaitsseks, kuid õigussuhte ajutise reguleerimisega tekib ka mitmeid õiguslikke probleeme. Näiteks võib olla leiutise taotleja huvides leiutise menetlusega venitamine, kuna patendiseaduse § 18 lõike 4 kohaselt määratakse ajutise kaitsse ulatus kindlaks avaldatud patenditaotluses oleva patendinõudluse sisuga. Teiste sõnadega, taotleja esitab patenditaotluse, millega kirjeldab leiutist võimalikult laialt, tagades seeläbi leiutisele väga laiaulatusliku kaitsse. Selliselt toimides on taotlejal sisuliselt monopoolne seisund kogu avaldatud patendinõudlusega kaetud leiutise üle, olgugi, et patendi väljastamine või kasuliku mudeli registreerimine sellises ulatuses ei ole realistlik või selle tõenäosus on väike.³

Ka õiguskirjanduses on viidatud kehtiva õiguse puudujääkidele. Nimetatud puudustest üheks märkimisväärsimaks võib autori hinnangul pidada esmalt J. Ostrat-i juba 2003. aastal viidatud⁴

---

³ Zeebroeck, v. N.. Long Live Patents: the Increasing Life Expectancy of Patent Applications and Its Determinants. – Review of Economics and Institutions 2011 (2) 3, p 5. – Arvutivõrgus: https://www.researchgate.net/publication/23691966_Long_Live_Patents_the_Increasing_Life_Expectancy_of_Patent_Applications_and_its_Determinants (19.04.2022).

⁴ Ostrat, J. Uuendatud patendiseadus – teine oluline samm tööstusomandi õiguskaitsse seadustiku reformis. – Juridica 2003/7, lk 482.

ning hilisemalt ka tööstusomandi seadustiku eelnõu seletuskirjas⁵ märgitud asjaolu, et kehtiv regulatsioon ei võimalda esitada ajutisest kaitsest tulenevat nõuet enne kui patent on väljastatud või kasulik mudel registreeritud. Vastupidiselt avaldatule tuleneb aga siseriiklikust õigusest⁶, et ajutine kaitse on instrument, mida on võimalik rakendada juba ajutise kaitse kehtivuse ajal ehk ka enne leiutise registreerimismenetluse lõppemist. Järelikult esineb õiguskirjanduses või praktikas selge vastuolu kehtiva õiguse vahel, millest on ajendatud käesoleva magistritöö uurimisprobleem. Magistritöös uuritakse, kuidas on taoline vastuolu tekkinud ning otsitakse kehtivast õigusest vahendeid vastuolu ületamiseks. Autorile teadaolevalt puuduvad leiutise ajutist kaitset käsitlevad magistritööd.

Käesolev magistritöö otsib vastust küsimustele, (1) kas leiutise ajutise kaitse instituut kaitseb sama ulatuslikult nii patenti, kui kasulikku mudelit; (2) mis on ajutise kaitse roll leiutise õiguskaitse süsteemis ning (3) kas ja millised õiguskaitsevahendeid on võimalik ajutise kaitse instituudi raames rakendada. Magistritöö eesmärgiks on välja selgitada, mis on ajutise kaitse funktsioon, kuidas ajutisest kaitsest tulenevat õigust jõustatakse ning millised õiguslikud probleemid vajavad lahendust.

Töö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis selgitatakse intellektuaalsest omandist tulenevate õiguste olemust, õiguskaitse põhimõtteid ning ajutiste kaitsevahendite tähendust nii rahvusvahelise, Euroopa Liidu kui Eesti õiguse tasandil. Samuti analüüsitakse ajutiste meetmete olemust intellektuaalse omandi kontekstis. Teine peatükk täiendab üldist intellektuaalomandi õiguskaitse süsteemi, lisab sellele leiutise ainuõigusest tulevad erisused ning selgitab läbi leiutise kaitse süsteemi toimise ajutise kaitse vajadust ja selle olemust. Töö viimases peatükis otsitakse ajutise kaitse kohta leiutise intellektuaalomandi kaitse süsteemis. Vastusteni jõutakse läbi varasemates peatükkides esitatud õigusaktide, kokkulepete ja muude õiguse allikate kooskõlalise tõlgendamise, mida toetavad tagasiviited selgitamaks leiutise kaitse süsteemi mõju intellektuaalomandi jõustamissüsteemile.

---

⁵ Tööstusomandi seadustiku eelnõu seletuskiri. 22.07.2014, lk 86. – Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/toostusomandioiguse_seletuskiri_22-7-2014.pdf (01.04.2022).

⁶ Patendiseadus. – RT I, 19.03.2019, 59. § 52 lg 3.

Töös on kasutatud analüütilist ja dogmaatilist meetodit, vähesemal määral ka ajaloolist uurimismeetodit. Analüütilise ja dogmaatilise meetodi kasutamise abil on võimalik sisustada ajutise kaitse instituut, tuues seoseid ja võrreldes seda teiste tsiviilõiguse instituutidega, samuti selgitada ajutise kaitse tähendust läbi selle asukoha intellektuaalomandi õiguse süsteemis. Vähesel määral on töös kasutatud ka ajaloolist meetodit, kuna autori hinnangul ei piisaks üksnes analüütilise ja dogmaatilise meetodi kasutamisest selgitamiseks ajutise kaitse regulatsiooni ühetaolisust patendi ja kasuliku mudeli seaduses.

Märksõnad: ajutine kaitse, patendid, intellektuaalne omand.

1. INTELLEKTUAALOMANDI KAITSE KONTSEPTUAALNE RAAMISTIK

1.1. Intellektuaalomandi õigused kui ainuõigused

Intellektuaalne omand üldmõistena tähistab kõiki neid resultaate, mis tulenevad inimese vaimsest, intellektuaalsest tegevusest.⁷ Tavakasutuses võib intellektuaalne omand tähistada nii avastust, ideed, leiutist, mõttekäiku kui ka mobiiltelefoni või arvuti tarkvara. Eesmärgil tagada intellektuaalsest omandist tulenevate õiguste ühetaoline mõistmine ja tunnustamine on oluline leppida kokku intellektuaalse omandi õiguslik määratlus. Üks selline rahvusvaheliselt tunnustatud määratlus sisaldub Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) asutamise konventsioonis⁸, mille Eestis ratifitseeris 05.02.1994. a. Konventsiooni artikli 2(viii) kohaselt sisaldab intellektuaalne omand õigusi seoses kirjandus- ja kunstiteoste ning teadustöödega, esitluskunstniku poolt teoste esitamisega, fonogrammidega, raadio- ja televisiooniülekanntega, leiutistega kõigis inimtegevuse valdkondades, teaduslike avastustega, tööstusnäidistega, kaubamärkidega, teenindustunnustega, kaubanduslike nimede ja tähistega, kaitsega kõlvatu konkurentsi vastu ja kõiki teisi õigusi, mis tulenevad intellektuaalsest tegevusest tööstuse, teaduse, kirjanduse ja kunsti alal. Seega on rahvusvaheliselt kokku lepitud, et intellektuaalne omand sisaldab endas õiguseid, mis tulenevad intellektuaalsest tegevusest teatud kokkulepitud valdkondades.

Kõiki erinevaid intellektuaalomandi valdkondi ei ole võimalik reguleerida universaalselt, kuna valdkonniti erineb oluliselt intellektuaalomandi sisu ja olemus. Näiteks ei oleks praktiline anda leiutisele kaitset selle loomisega, sest selline käsitlus võimaldaks mitmel erineval leiutajal saada ainuõigus ühe ja sama leiutise üle. Samuti oleks kunstnikule ebamõistlikult koormav ja kulukas, kui teose õiguskaitse saamine eeldaks ekspertiisi läbiviimist. Hoolimata asjaolust, et intellektuaalomand koosneb paljudest erinevatest intellektuaalomandi vormidest, ühendab neid see, et neil kõigil on olemas kaitseobjekt, õiguskaitse tekkimise eeldused ning õiguste omajale tagatavad õigused.

---

⁷ Pisuke, H. Mis on intellektuaalne omand? – Juridica 1993/1, lk 10–11.

⁸ Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni asutamise konventsioon. – RT II 1993, 25, 55.

Intellektuaalomandi eset saab käsitleda kui väärtust, mida saab osta, müüa, litsentsida ja mida saab parandada või millest saab loobuda ilma, et see kellelegi üle läheks. Ilma intellektuaalomandi omaniku nõusolekuta intellektuaalomandit kasutada ei tohi. Juhul, kui seda siiski tehakse, on tegemist intellektuaalomandist tulenevate õiguste rikkumisega ning rikkuja saab võtta rikkumise eest vastutusele. Seega võimaldab intellektuaalomandi kaitse omanikul või autoril kaitsta oma intellektuaalset vara keelatud kasutamise eest.⁹

Kõiki intellektuaalomandi õiguseid ühendab see, et antavad õigused on valdavalt negatiivsed ja suunatud õigust rikkuva tegevuse keelamisele.¹⁰ Intellektuaalomandi õigused võivad sisaldada endas varalisi õiguseid ja isiklikke ehk moraalsed õiguseid. Varalised õigused on seotud intellektuaalomandi esemega ning on võõrandatavad. Näiteks on varaliseks õiguseks intellektuaalomandi õiguste omaja õigus teenida intellektuaalse omandiga tulu. Isiklikud õigused tulenevad teose autorsusest ning on autoriga lahutamatult seotud. Isiklikuks õiguseks on eelkõige intellektuaalomandi looja õigus autorsusele. Intellektuaalomandit iseloomustavad seega negatiivsed õigused, mis tagavad õiguse keelata teistel isikutel mingi teo sooritamist ning positiivsed õigused, mis väljendub õiguses lubada teistel isikutel oma vara kasutada läbi litsentside ja lubade süsteemi.¹¹

Intellektuaalsest omandist tulenevad õigused annavad õigussubjektile monopoli enda intellektuaalse omandi üle. Õiguste omaja õiguseks on oma intellektuaalset omandit kasutada ja lubada või keelata teistel isikutel omandi kasutamist. Selline õiguste monopol ei ole piiramatult, vaid on antud teatavate riiklike kitsendustega. Näiteks on enamjaolt intellektuaalse omandi õiguskaitse kehtivusel kindlaksmääratud tähtaeg, sundlitsentsid ning teose vaba kasutamisega kaasnevad piirangud.¹²

Intellektuaalne omand on rangelt territoriaalse iseloomuga - õigusi loomeresultaatidele kaitstakse üksnes selle riigi territooriumil, kus intellektuaalne omand on õigusliku kaitse saanud. Näiteks on teosel kaitse riigis, kus see on avaldatud või kus asub avaldamata teos, samuti saab tööstusomand

---

⁹ Kukrus, A., Kartus, R. Tööstusomand ja globaalmajandus. Tallinn: Külim 2008, lk 10.

¹⁰ Aplin, T.; Cornish, W.; Llewelyn, D. Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Alleged Rights. London: Sweet & Maxwell Limited 2010, lk 8.

¹¹ Kukrus, A., Kartus, R. Tööstusomand ja globaalmajandus, lk 11.

¹² Pisuke, H. Mis on intellektuaalne omand? – Juridica 1993/1, lk 10–11.

kaitse territooriumil, kus vastav kaitsedokument on avaldatud. Lisaks territoriaalsuse printsiibile tunnustatakse ja kaitstakse autoriõigust oma riigi kodanike ja seal alaliselt elavate isikute suhtes sõltumata sellest, kus riigis autor oma teose on loonud või selle avaldanud.¹³

Selleks, et laiendada intellektuaalse omandi kaitset välisriikide territooriumile, sõlmitakse riikide vahel lepinguid või astutakse rahvusvaheliste konventsioonide liikmeks. Rahvusvahelised konventsioonid fikseerivad intellektuaalse omandi kaitse miinimumstandardid, millele iga riigi siseriiklik regulatsioon peab vastama. Lisaks peavad riigid tagama välisriikide kodanikele samasugused tingimused nagu oma riigi kodanikele.¹⁴

WIPO asutamiskonventsioonis loetletud intellektuaalse tegevuse resultaatidele tekkivad õigused võib liigitada kolme rühma:¹⁵

- a) kirjandus-, kunsti- ja teadusteoste autoritele kuulub autoriõigus oma teostele, mis garanteeritakse erilise õiguse instituudi- autoriõiguse normidega;
- b) teoste esitajate, fonogrammide (plaatide, kassettide, jms. helisalvestiste) tootjate ja raadio- ning teleorganisatsioonide õiguseid nimetatakse autoriõigusega kaasnevateks õigusteks;
- c) leiutised, tööstusnäidised (ehk tööstusdisainilahendused), kaubamärgid, tähised ja veel eespool toodud nimistust mitmed otseselt nimetamata objektid kuuluvad tööstusomandi valdkonda, mida saab kaitsta iseseivate õigusinstituutidega.

Intellektuaalse omandi tüübi eristamine on oluline, kuna sellest sõltub olulisel määral õiguskaitse ulatus, selle olemus ja kestus. Kõiki intellektuaalomandist tekkivaid õigusi iseloomustab nende ajaline piiratus. Rahvusvaheliste lepingutega on kokku lepitud, et patent kehtib kuni 20 aastat, autoriõigused kuni 70 aastat ning registreeritud kaubamärk kuni kaubamärki pikendatakse. Iga isik, kes soovib intellektuaalomandit kasutada, peab saama intellektuaalomandi õiguste omajalt sellekohase nõusoleku. Kui seda ei tehta, on intellektuaalomandi õiguste omajal õigus esitada kohtusse hagi, nõuda näiteks kahju hüvitamist või saadud tulu väljaandmist ning taotleda kohtult vastaspoolele ettekirjutusi. Enamus juhtudel on intellektuaalomandi õiguskaitsevahendid

---

¹³ Pisuke, H. Mis on intellektuaalne omand? – Juridica 1993/1, lk 10–11.

¹⁴ Näiteks tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon, artikkel 2(1), Euroopa patente väljaandmise konventsioon, artikkel 67(1).

¹⁵ Pisuke, H. Mis on intellektuaalne omand? – Juridica 1993/1, lk 10–11.

eraõiguslikud, kuid teatavatel juhtudel on intellektuaalomandi rikkuja võimalik võtta vastutusele ka kriminaalõiguse alusel.

Tööstusomandi kaitse objektideks on patentsed leiutised, kauba- ja teenindusmärgid, kasulikud mudelid, tööstusdisainilahendused, geograafilised tähised, mikrolülituste topoloogia, ärinimed, kaitse kõlvatu konkurentsi vastu, konfidentsiaalne teave, uued taimesordid ning loomatõud.¹⁶ Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni artikli 1 lg 3 tähenduses mõistetakse tööstusomandit kõige laiemas tähenduses ja seda laiendatakse mitte ainult tööstusele ja kaubandusele, vaid ka põllumajandustootmisele ja maapõuevarade kaevandamisele ning kõikidele toodetele - nii toodetavatele kui looduslikele. Tööstusomandi objekte ühendab asjaolu, et nende puhul on õiguskaitse sisuks kasutamise ainuõiguse andmine taotlejale. Tööstusomandiõigused tekivad riigiasutustes registreerimisel ja kandmisel vastavasse riiklikku või rahvusvahelisse registrisse või kaubamärkide puhul nende üldtuntuks tunnistamisel.¹⁷ Nii tekib ka leiutisest tulenev ainuõigus leiutise registreerimisel tööstusomandi keskametis.

Traditsiooniliselt kasutatakse tööstusomandi registreerimisel ja registrisse kandmisel kas ekspertiisisüsteemi või registreerimissüsteemi. Ekspertiisisüsteemi alusel õiguskaitse andmise korral kontrollib vastav riiklik asutus, Eesti kontekstis Patendiamet, objekti õiguskaitse kriteeriume. Avaldus- ehk registreerimissüsteemi puhul ei kontrollita objekti õiguskaitse kriteeriume vaid kontrollimise objektiks on registreerimisega seotud formaalsed nõuded nagu dokumentide vorm, sisu, esitamise tähtajad ja riigilõivu tasumise dokument. Objekti õiguskaitse kriteeriumite täitmise eest vastutab tööstusomandi omanik ning nõuded loetakse täidetuks ja omaniku õigused kehtivaks seni kuni kohtu kaudu pole tõestatud vastupidist. Registreerimissüsteem on Eestis kasutusel kasuliku mudeli, tööstusdisaini ja geograafilise tähise puhul.¹⁸

Eelnevast nähtub, et intellektuaalsest omandist tekkivad õigused ja nende kaitse sõltub olulisel määral intellektuaalomandi vormist ja valdkonnast, mistõttu ei ole otstarbekas käesoleva töö raames kõiki selle osi sama süvitsi analüüsida. Küll aga põhineb intellektuaalomandi jõustamine

---

¹⁶ Kukrus, A., Kartus, R. Tööstusomand ja globaalmajandus, lk 11.

¹⁷ *Ibidem*, lk 11–12.

¹⁸ *Ibidem*, lk 181.

eriseaduse sätete puudumisel võlaõiguse regulatsioonil (VÕS § 1 lg 1). Sellest johtuvalt toimub intellektuaalse omandi õiguste kaitsmine üldjoontes samadel alustel. Järgnevalt antakse ülevaade intellektuaalse omandi jõustamissüsteemist ning õiguskaitsevahenditest, mida on võimalik kasutada rikkuja vastu.

1.2. Ainuõiguste kaitse ajutise kaitse kontekstis

1.2.1. Rahvusvaheline õigus

Intellektuaalse omandi õiguste kujundamisel on olnud keskne roll rahvusvahelisel õigusel. 1883. aastal võeti vastu tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon¹⁹ ning nagu selle nimi ka viitab, keskendub see eelkõige tööstusomandi ja sellest kerkivate suhete reguleerimisele. Kirjandus- ja kunstiteoste kaitse kehtestab Berni konventsioon²⁰, mis allkirjastati 1886. aastal. Kuigi eelnimetatud konventsioonidel oli intellektuaalse omandi õiguse arengus oluline roll, ei näinud need ette vahendeid sätestatu jõustamiseks rahvusvahelisel tasandil. Seetõttu loodi 1893. aastal Ühendatud Rahvusvaheline Intellektuaalomandi Kaitse Büroo (*United International Bureaux for the Protection of Intellectual Property*, BIRPI), mis nimetati 1967. aasta WIPO asutamise konventsiooniga²¹ ümber Ülemaailmseks Intellektuaalse Omandi Organisatsiooniks. 1973. aastal avaldas WIPO mudelseaduse²², mis oli olulisel määral eeskujuks ka Eesti leiutiste kaitse kujundamisel.²³ Etteruttavalt märkin, et hilisemast tööst selgub, et WIPO mainis põgusalt ka leiutise ajutise kaitse instituudi vajadust teatud juhtudel. 1974. aastal sai WIPO Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) allorganisatsiooniks. Kuigi ÜRO liikmesriikidel puudub kohustus astuda WIPO liikmeks, annab ÜRO alusorganisatsiooniks kuulumine WIPO-le siiski teatava universaalselt tunnustatuse staatuse. Eduka koostöö tulemusel loodi 1978. a Patendikoostööleping²⁴ (*Patent Cooperation Treaty*, PCT). 1994. aastal allkirjastati intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping (edaspidi TRIPS-leping), mille põhimõtete

---

¹⁹ Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon. – RT II, 1994, 4, 19.

²⁰ Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon. – RT II 1994, 16, 49.

²¹ Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni asutamise konventsioon. – RT II 1993, 25, 55.

²² WIPO Model Law For Developing Countries on Inventions: Patents. Geneva: WIPO 1979. – Arvutivõrgus: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=3180&plang=ES> (01.04.2022).

²³ Patendiseaduse eelnõu. 451 SE, lk 3. – Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/01b5d2fe-be3c-37d7-811e-edab893c9617/Patendiseadus>.

²⁴ Patendikoostööleping. – RT II 1994, 6, 21.

ja intellektuaalomandi tõhusa kaitse idee edasiarendamise eesmärgil võeti Euroopa Liidus 2004. aastal vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/48/EÜ²⁵ (jõustamisdirektiiv).

Maailma Kaubandusorganisatsiooni (*World Trade Organization*, edaspidi WTO) lisa 1C ehk intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping²⁶ on kõige ulatuslikum rahvusvaheline kokkulepe intellektuaalomandi alal, mille riigid on kunagi sõlminud.²⁷ Käesoleva magistritöö kirjutamise hetkel on nimetatud lepinguga ühinenud 164 riiki.²⁸ Eesti liitus eelnimetatud lepinguga 1999. aastal, kui astus Maailma Kaubandusorganisatsiooni liikmeks²⁹. TRIPS-lepingu põhisätetes sisalduvad miinimumnõuded kõikide intellektuaalomandi valdkondade kohta, mida liikmesriigid on kohustatud tagama. Liikmesriikidel on õigus rakendada siseriiklikul tasandil ulatuslikumat õiguskaitset, kui on kokku lepitud TRIPS-lepinguga, kuid seda eeldusel, et siseriiklik regulatsioon ei lähe vastuollu nimetatud lepingu sätetega. TRIPS-lepingu artikkel 1(2) järgi mõistetakse intellektuaalomandi all autoriõigusi ja autoriõigusega kaasnevaid õigusi, kaubamärke, geograafilisi tähiseid, tööstusdisainilahendusi, patente, mikrolülituste topoloogiat ja avalikustamata teavet.

TRIPS-lepingu kohaselt on intellektuaalomandi õigused eraõigused. Eraõiguslik iseloom väljendub eelkõige põhimõttes, et intellektuaalse omandi käibe ja õiguskaitse regulatsioon on allutatud üldistele eraõiguse põhimõtetele.³⁰ Lepingu liikmetel on õigus sätestada nimetatud lepingust laiaulatuslikum õiguste kaitse ning õigus valida ise meetmed ja vahendid, mille abil tagada TRIPS-lepingu sätete rakendamine õigussüsteemis- ja praktikas³¹. See tähendab, et TRIPS-lepingu osapooltel on kohustus tagada lepinguga kokkulepitud miinimumnõuete täitmine ja lepingust tulenevate põhimõtete tagamine, kuid samal ajal annab liikmesriigile vabad käed otsustamiseks, milliste vahendite abil liikmesriigid lepingus seatud eesmärgid saavutavad. TRIPS-

---

²⁵ 29. aprilli 2004. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta. – ELT L 157, pp 2. – Arvutivõrgus: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0048R\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0048R(01)&from=EN) (18.04.2022).

²⁶ Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping. – RT II 1999, 22, 123.

²⁷ Kukrus, A., Kartus, R. Tööstusomand ja globaalmajandus. Tallinn: Külim 2008, lk 10–11.

²⁸ WTO veebilehekülj. TRIPS. – Arvutivõrgus: https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/amendment_e.htm (01.04.2022).

²⁹ WTO veebilehekülj. Members and Observers. – Arvutivõrgus: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm (01.04.2022).

³⁰ Kelli, A., Kull, I., Värvi, A. Tööstusomandi litsentsilepingu registreerimise regulatsioon de lege lata et ferenda. – *Juridica* 2021/10.

³¹ TRIPS-leping Art 1(1).

lepingu eesmärkideks³² on (1) intellektuaalomandi õiguskaitse ja õiguste kaitsmine viisil, mis aitab kaasa tehnoloogiliste uuenduste edendamisele, tehnoloogia edastamisele ja levitamisele ning (2) tehnoloogiliste teadmiste tootjate ja tarbijate vastastikku kasu saamine viisil, mis viib sotsiaalsele ja majanduslikule heaolule ning õiguste ja kohustuste tasakaalustatusele. Seetõttu moodustab suure osa TRIPS-lepingust just intellektuaalomandi õiguskaitse ja selle jõustamine.

Intellektuaalomandi õiguskaitse tagamist reguleerib TRIPS-lepingus III jagu. Antud jaos kehtestatakse kohustus anda õigusorganitele volitusi ning määratletakse pigem saavutatav tulemus kui konkreetset õiguskaitse kohaldamise tingimused.³³ Kuivõrd intellektuaalomandi rikkumisi on tihtipeale keeruline tõendada, nähakse lepingus ette mitmeid olulisi põhimõtteid, mille eesmärgiks on õiguste omaja veelgi tõhusam õiguskaitse. Lepingu liikmete üldiseks kohustuseks on tagada siseriiklikus õiguses tõhusate kaitsevahendite olemasolu igasuguse intellektuaalomandi õiguste rikkumiste vastu, sealhulgas ka kiireloomulised vahendid rikkumise tõkestamiseks ja tulevaste rikkumiste ennetamiseks.³⁴ Lisaks kaitsevahendite olemasolule tuleb arvestada sellega, et intellektuaalomandi õiguskaitse ei tohi olla ülemäära keeruline või kulukas.³⁵ Kohtutel peab olema võimalus anda pooltele korraldusi ja teha ettekirjutusi. Näiteks juhul, kui hageja on kohtumenetluses esitanud oma nõude toetamiseks piisavad mõistlikult kättesaadavad tõendid, kuid osa nõude põhistamiseks vajalikke tõendeid on vastaspoole käsutuses, peab kohtutel olema õigus selliseid tõendeid vastaspoolelt nõuda.³⁶ Samuti näeb lepingu artikkel 44(1) ette, et kohtutel peab olema õigus anda poolele korraldus rikkumise lõpetamiseks ning takistada intellektuaalomandiõigust rikkuvate kaupade pääsu kaubanduskanalitesse.

Artikliga 50 reguleeritakse ajutiste meetmete kasutamist. Ajutisi meetmeid peab olema kohtutel võimalik kasutada vähemalt kahel juhul - (1) takistamiseks intellektuaalomandiõiguse rikkumist ja vältimaks õigust rikkuvate kaupade pääsu kaubandusse ning (2) säilitamiseks väidetava rikkumisega seotud asjakohaseid tõendeid. Artiklist 50(7) saab tuletada, et ajutised meetmed peavad olema

---

³² TRIPS-leping, Art 7.

³³ Correa, C. M. Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights. A Commentary on the TRIPS Agreement. Oxford: Oxford University Press 2007, lk 434.

³⁴ TRIPS-leping, Art 41(1).

³⁵ *Ibidem*, Art 41(2).

³⁶ *Ibidem*, Art 43(1).

rakendatavad ka juhul, kui esineb rikkumise oht.³⁷ Selliste meetmete kasutamine intellektuaalomandi õiguste omaja õiguste kaitseks kujutab endast õigussuhte esialgset reguleerimist, kuna kohus peab tegema väidetavale rikkujale ettekirjutuse teatud tegevustest hoidumiseks veel enne, kui asjas on tehtud sisuline otsus.

Lepingus sätestatud ajutisi meetmeid peab olema võimalik rakendada *inaudita altera parte*, eriti, kui igasugune viivitus tõenäoliselt tekitaks õiguste valdajale korvamatut kahju või kui on ilmne tõendite hävitamise oht.³⁸ Sisuliselt lubab TRIPS-lepingu artikkel seega rakendada ajutisi meetmeid kas intellektuaalomandi õiguste omaja õiguste kaitsmiseks, püüdes ära hoida rikkumise esinemist või juba esinenud rikkumise korral kahju suurenemist ning teine võimalus on rakendada ajutisi meetmeid tõendite säilitamise eesmärgil.

Selliste meetmete rakendamisel on paratamatult oht, et menetluse käigus ilmneb, et rikkumist ei ole toimunud ning hagi on esitatud alusetult. Seetõttu on selliste meetmete rakendamisel kohtutel on õigus nõuda hagejalt kõiki mõistlikult kättesaadavaid tõendeid, et tagada piisav kindlus selles, et hageja on õigusevaldaja ning et hageja õigusi on rikutud või on olemas vahetu oht.³⁹ Kostja õiguste kaitseks ning kuritarvituse vältimiseks peab kohtutel olema õigus nõuda hagejalt ajutise meetmega võrdväärset tagatist⁴⁰, kuid ka tagatise olemasoluga peab kohtul olema õigus kohustada hagejat maksma kostjale kohast hüvitist nende meetmetega tekitatud mis tahes kahju eest juhul, kui ajutised meetmed tühistatakse või muutuvad kehtetuks muuhulgas põhjusel, et intellektuaalomandi õiguse rikkumist ei ole toimunud või puudus rikkumise oht.⁴¹

Ühtlasi sisaldab leping põhimõtteid, millest tuleb lähtuda kahju hüvitamisel. Teise isiku intellektuaalomandist tuleneva õiguse rikkumisel peab rikkuja maksma õiguste valdajale kahjutasu, mis on piisav kompenseerimaks tekitatud kahju.⁴² Teisalt näeb artikkel 48 ette, et ka

---

³⁷ Correa, C. M. Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights. A Commentary on the TRIPS Agreement. Oxford: Oxford University Press 2007, lk 434.

³⁸ TRIPS-leping, Art 50(2).

³⁹ *Ibidem*, Art 50(3).

⁴⁰ *Ibidem*, Art 50(3).

⁴¹ *Ibidem*, Art 50(7).

⁴² *Ibidem*, Art 45(1).

hagejal võib tekkida kahju hüvitamise kohustus väidetava rikkuja eest, kui õiguslikke kaitsevahendeid kasutati hageja taotlusel ning hageja kuritarvitas kaitsemenetlust.

Eeltoodust nähtub, et ajutised meetmed TRIPS-lepingu mõttes on eelkõige suunatud sellele, et intellektuaalomandi õigusega seonduvas vaidluses oleks väidetaval õiguste omajal võimalik kasutada meetmeid veel enne asjas põhiotsuse tegemist. Oma olemuselt on ajutised meetmed sarnased esialgsetele menetluslikele õiguskaitsevahenditele. Küll aga rõhutab TRIPS-leping järjepidevalt ajutiste meetmete rakendamisel tagatise nõudmise olulisust, mistõttu on autor seisukohal, et ajutised meetmed õigustavad kiiret ja intensiivset sekkumist poolte õigussuhtesse. Sealjuures ei peaks eeldama ajutise meetme rakendamise seda, et abinõule tuginev pool peab olema suuteline tõendama koheselt kõiki põhinõudes esinevaid asjaolusid. Paratamatult esineb risk, et ajutise meetme taotleja kuritarvitab nimetatud kaitsevahendit, kuid sellise riski maandamiseks on seatud kõrgendatud tagatise seadmise võimalus.

1.2.2. Euroopa Liidu õigus

Intellektuaalomandi kaitse peab võimaldama intellektuaalomandi õiguste omajal saada kasumit tema leiutisest või loomingust.⁴³ Lisaks peab see võimaldama kõige laiemat võimalikku teoste, ideede ja uue oskusteabe levitamist.⁴⁴ Kuigi TRIPS-lepinguga lepiti kokku teatavad miinimumnõuded intellektuaalomandi ja selle valdkondade osas, oli intellektuaalsest omandist tulenevate õiguste jõustamine endiselt liikmesriikide vahel äärmiselt killustunud. Näiteks oli riigiti võrdlemisi erinev kahjuhüvitise suuruse arvutamise või taotlemise kord ning esialgsete õiguskaitsevahendite kohaldamise kord, mille eesmärgiks on eelkõige tõendite säilitamine.⁴⁵ Veelgi enam, osades liikmesriikides puudusid meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid intellektuaalsest omandist tulenevate õiguste jõustamiseks.⁴⁶ Eesmärgiga ühtlustada olemasolevat õigussüsteemi ning tagada intellektuaalomandi kõrge, samaväärne ja ühtlane kaitse lepingupoolte

---

⁴³ 29. aprilli 2004. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta. – ELT L 157, pp 2. – Arvutivõrgus: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0048R\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0048R(01)&from=EN) (18.04.2022).

⁴⁴ Jõustamisdirektiiv, pp 2.

⁴⁵ *Ibidem*, pp 7.

⁴⁶ *Ibidem*, pp 7.

siseturul koostati Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta.⁴⁷

Jõustamisdirektiiv sätestab üldpõhimõttena, et direktiivis sätestatud meetmed, protseduurid ja õiguskaitsevahendid tuleks kindlaks määrata igal juhul selliselt, et oleks võimalik nõuetekohaselt võtta arvesse juhtumi eripärasid, arvestades intellektuaalomandi õiguse iseärasusi ning rikkumise tahtlikku või tahtmatut iseloomu.⁴⁸ Juhtumi eripäradena arvestamiseks võib pidada näiteks seda, et õiguskaitsevahendeid saab rakendada ka rikkumist vahendavale isikule või ettevõttele. Nimetatud täpsustus viidi jõustamisdirektiivi sisse parandusega.⁴⁹ Samuti võib põhjenduspunktist 17 loogiliselt järeldada, et juhtumi eripära, intellektuaalomandi õiguse iseärasused ja rikkumise iseloom on kolm võrreldava kaaluga komponenti meetmete ja õiguskaitsevahendite sobivuse hindamisel.

Direktiivi preambulas rõhutatakse ka ajutiste meetmete vajalikkusest ning sätestatakse, et oluline on ette näha ajutised meetmed rikkumise viivitamatuks lõpetamiseks ilma, et kohus peaks asjas tegema sisulise otsuse ning samal ajal järgides kaitseõigusi. Ajutise kaitse meetmed peavad olema arvestades olukorda proportsionaalsed ja ette nägema võimaluse vaidlusest tekkinud kulude katmiseks ning kahju hüvitamiseks. Ajutise kaitse meetmed on eriliselt õigustatud olukordades, kus igasugune viivitus võib intellektuaalse omandi õiguste omajale pöördumatut kahju kaasa tuua. Sõltuvalt juhtumist ning kui asjaolud seda õigustavad, tuleb ette näha õiguskaitsevahendid, mis oleksid suunatud intellektuaalomandi edasiste rikkumiste ärahoidmisele.⁵⁰ Lisaks märgitakse, et intellektuaalomandi rikkumise tuvastamisel on tõenditel võtmeroll, mistõttu on liikmesriikidel kohustus tagada asjakohased ja tõhusad esialgsed õiguskaitse abinõud, mis aitaksid rikkumist selgitada. Juhul, kui intellektuaalomandi rikkumine pannakse toime äriliste eesmärkide saavutamiseks, peab kohtutel olema võimalus ligi pääseda rikkuja käsutuses olevatele panga-, finants- ja äridokumentidele.⁵¹

---

⁴⁷ Jõustamisdirektiiv, pp 10.

⁴⁸ *Ibidem*, pp 17.

⁴⁹ Corrigendum to Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights. L195/16. – Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32004L0048R%2801%29>

⁵⁰ *Ibidem*, pp 22.

⁵¹ *Ibidem*, pp 20.

Kohustus sätestada kohtutele võimalus rakendada intellektuaalomandi õiguse rikkumise korral tõhusaid ajutisi meetmeid tuleneb jõustamisdirektiivi artiklist 9 lg 1 p-st 1. Täpsemalt, liikmesriigi kohustuseks on sätestada kohtule võimalus teha rikkuja vastu ettekirjutusi, mille eesmärgiks on takistada intellektuaalomandi õiguste vahetut rikkumist või keelata intellektuaalomandi kasutamine. Samuti peab kohtul olema võimalus konfiskeerida rikkumisega seonduv kaup või takistada nende levikut. Teisisõnu peab kohtutel olema võimalus kasutada väidetava rikkuja vastu meetmeid ajal, mil rikkumise osas pole veel tehtud sisulist otsust. Järelikult on sätte eesmärgiks anda intellektuaalomandi õiguste omajale varajane, kuid tugev õiguste kaitse, mida kohus saab rakendada väidetava rikkuja vastu juhul, kui on alust uskuda rikkumise toimumisse. Eesmärkide saavutamiseks sätestab direktiiv üldised põhimõtted, millest liikmesriik peab lähtuma, kui peab lahendama mis tahes intellektuaalomandi rikkumisega seonduvat vaidlust. Kuna direktiivil puudub vahetu õigusmõju, on selle toime suunatud ajutiste meetmete rakendamisel sellele, et laiendada vajadusel kohtute diskretsiooniõigust, et neil oleks võimalik rakendada asjas asjakohaseid vahendeid arvestades rikkumise tõsidusega.

2017. a anti jõustamisdirektiivi kohta välja suunis⁵², mis mille eesmärk on selgitada jõustamisdirektiivi sätete sisu ja võimalikke jõustamisvahendeid. Käesolev analüüs tugineb suunise vahetule ehk ingliskeelsele allikale. Näiteks leiti suunises, et ajutiste meetmete rakendamine on jätkuvalt ebakindel.⁵³ Eriline rõhuasetus ajutise kaitse vahendi määramisel on ka hagi tagamise taotlusele tagatise määramisel. Sellise vahendi määramise peamine mõte seisneb selles, et juhul, kui patendimenetluses ilmneb, et leiutist ei ole võimalik patendi abil kaitsta või kui ajutise meetme rakendaja on oma kaitsevahendit kuritarvitanud, on meetme rakendaja seatud tagatisest võimalik hüvitada kostjale hagi tagamisega tekitatud kahju. Seega võib ajutine meede olla vahend õiguslikult ebakindlal perioodil õigussuhte reguleerimiseks ning õiguskindluse säilitamise eesmärgil julgustatakse kohtuid rakendama ajutiste kaitsemeetmete rakendamisel hagejapoolseid tagatise.

---

⁵² 29. novembri 2017. aasta komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele. Suunised intellektuaalomandi õiguste jõustamist käsitleva Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2004/48/EÜ teatavate aspektide kohta. – SWD(2017) 708, lk 2. – Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52017DC0708> (19.04.2022).

⁵³ Jõustamisdirektiivi suunis, lk 14.

Jõustamisdirektiivi tõhususanalüüsis on märgitud, et intellektuaalomandi õiguste rikkumistega seotud kahju ja kohtukulud, mida süvendab pikk menetlusperiood, kajastub harva realistlikult põhinõudes väljamõistetud kahjuhüvitises, mistõttu on esialgsed õiguskaitsevahendid peamine vahend, mille abil oma õigusi jõustada.⁵⁴ Viidatud tõhususanalüüs on osa Euroopa Komisjoni aruandest jõustamisdirektiivis sätestatud intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta ning põhineb liikmesriikidelt saadud aruannetel⁵⁵, Komisjoni enda hinnangul ning juristidelt ja sidusrühmadelt saadud tagasisidel.⁵⁶

Kohtukulud hõlmavad tihtipeale advokaaditasusid, kohtutasusid ning paljudel juhtudel ka eksperditasusid. Näitena toodi, et Soomes on võrdlemisi keeruline õiguste omajal kohut veenda ajutise kaitse vajadusest, välja arvatud selgete internetiplatvormil asetleidnud rikkumiste korral.⁵⁷ Sellest võib tuletada, et Soome on lähtunud jõustamisdirektiivi kitsast tõlgendusest, mis käsitleb raskema õiguste riive talumise kohustust internetiplatvormi vahendajatele. Kõikidel muudel juhtudel lähtutakse tavapärasest hagi tagamise instituudist, mis aga ei pruugi võimaldada intellektuaalomandi tõhusat kaitset igas olukorras.

Jõustamisdirektiivi analüüsis viidati veel, et nõutavate tõendite tase on liikmesriikides erinev ning on üldiselt ülemäära kõrge. Kuigi paljude intellektuaalomandi vormide, nagu kaubamärkide, disainilahenduse või autoriõiguste rikkumine võib olla „ilmne“, siis patendirikkumiste puhul on see harva nii.⁵⁸ Kuna ka patent on osa intellektuaalse omandi õigussüsteemist, peab sellele olema samuti tagatud ajutiste meetmete rakendamise võimalus. Lisaks rõhutas komisjon, et esialgse õiguskaitse kohaldamisel ei saa kohtud nõuda, et rikkumine oleks tõendatud. Kohtutele kehtestatud „piisava kindlusastme“ nõue sisaldab endas praktikas aga oluliselt rohkem, kui taotlejad suudavad seda pakkuda.⁵⁹

---

⁵⁴ Analysis of the application of Directive 2004/48/EC of the European Parliament and the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights in the Member States. Commission Staff Working Document. Brussels: European Commission 2010, lk 14. – Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010SC1589&qid=1649586703637&from=EN> (19.04.2022).

⁵⁵ Jõustamisdirektiivi art 18(1) sätestas, et liikmesriigid peavad alates jõustamisdirektiivi ülevõtmisest kolme aasta pärast esitama jõustamisdirektiivi rakendamise kohta aruande.

⁵⁶ Jõustamisdirektiivi analüüs, lk 4.

⁵⁷ *Ibidem*, lk 14.

⁵⁸ *Ibidem*, lk 14.

⁵⁹ *Ibidem*, 16.

Komisjon märkis ka, et vahendajate suhtes tuleb kohaldada samasuguseid ajutisi meetmeid, mis nähti ette Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. a direktiiviga autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas.⁶⁰ Siiski tõlgendavad siseriiklikud kohtud ajutisi meetmeid äärmiselt kitsalt, justkui annaks see aluse ajutiseks ettekirjutuseks (inglise keeles „*injunctive relief*”) üksnes pooleliolevas vaidluses või pärast sisulise otsuse tegemist, mitte aga ajutise meetmena direktiivi mõttes. Järelikult tuleks jõustamisdirektiivi artiklit 9 tõlgendada nii, et ajutisi meetmeid on võimalik rakendada sõltumata sellest, kas juhtumi menetlus põhiosas on pooleli või lõpetatud, kuid on olemas viited väidetavale rikkumisele. Lisaks julgustavad sellised ajutised ettekirjutused tihtipeale kokkuleppe arutelusid, mis võivad oluliselt vähendada menetlusega kaasnevaid kulusid.⁶¹

Sellisel rõhutas komisjon eelkõige, kuid mitte ainult, vahendajate vastu kasutatavate ajutiste vahendite kiireloomulist olemust ning riive õigustatust vahendajate õigustele. Sellist riivet võib õigustada vahendajate näitel asjaoluga, et internetiteenuste pakkujatel on teatav vastutus ühiskonna ees. Hoolimata sellest, et internetiteenuse pakkuja ei ole rikkumist toime pannud, võidakse kasutada tema platvormi kolmandate isikute õiguste rikkumiseks. Kolmandad isikud sealjuures on oluliselt nõrgemas positsioonis, kui rikkuja või internetiteenuse pakkuja. Näiteks võib rikkumine seisneda selles, et rikkuja on teinud suhtlusplatvormile intellektuaalomandi õigust rikkuva postituse, kus müüb leiutist, mis on kaitstud teisele isikule kuuluva patendiga. Õiguste omajal puudub ligipääs rikkuja kontole ning tal puuduvad ka muud tõhusad vahendid, mille abil rikkumist tõkestada. Küll aga saab eelnimetatud näites rikkumist tõkestada vahendaja, kui eemaldab postituse enda suhtluskanalist. Eesmärgiga taastada õiguste tasakaal, on vahendajad seega kohustatud järgima, et nende teenust ei kasutataks vahendina õiguste rikkumiseks ning kui seda tehakse, on võimalik kohustada vahendajaid rikkumist kõrvaldama.⁶²

---

⁶⁰ 22. mai 2001. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ ainuõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas. – Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001L0029> (19.04.2022).

⁶¹ Jõustamisdirektiivi analüüs, lk 14.

⁶² *Ibidem*, lk 14.

Lisaks käsitleti ka parandusmeetmete hüvitamise kohustust ning lisati, et parandusmeetmete rakendamine peaks toimuma valdavalt rikkuja kulul.⁶³ Parandusmeetmeteks on näiteks intellektuaalomandit rikkuvate kaupade, materjalide või muude vahendite tagasivõtmine, turustamise lõpetamine või hävitamine. Juhul, kui rikkumine on toime pandud ette kavatsemata ning mitte hooletuse tõttu ja mille korral parandusmeetmed või jõustamisdirektiivis ette nähtud meetmed oleksid ebaproportsionaalsed, peaks liikmesriikides olema võimalus näha asjakohastel juhtudel ette võimalust maksta kannatanule rahalist hüvitist alternatiivse meetmena.⁶⁴ Kahjuhüvitise määramisel tuleb arvestada rikkumise olemuse ja selle tagajärgedega - õiguste omaja saamata jäänud tulu, rikkuja ebaõiglane kasum ning vajaduse korral ka õiguste valdajale tekitatud moraalne kahju. Alternatiivselt või juhul, kui kahju või kahjuhüvitise suurus on raske hinnata, võib kahjuhüvitise määramisel tugineda muudest elementidest, nagu näiteks autoritasud või muud tasud, mida rikkuja oleks pidanud tasuma kui oleks taotlenud luba kõnealuse intellektuaalomandi kasutamiseks.⁶⁵

Jõustamisdirektiivi kooskõla siseriikliku õigusega on seni analüüsitud autoriõiguse ning autoriõigusega kaasnevate õigustega seotud rikkumiste korral.⁶⁶ Analüüs keskendus Eesti õiguse autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste kahju hüvitamise regulatsiooni ja selle praktika kooskõlale jõustamisdirektiiviga ning selles jõuti järelduseni, et siseriiklik õigus on kooskõlas jõustamisdirektiivis ettenähtud põhimõtete ja nõuetega. Lisaks on jõustamisdirektiivi kooskõlas siseriikliku intellektuaalomandi jõustamise vahenditega analüüsitud Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas.⁶⁷

Olulisimate järeldustena saab välja tuua, et jõustamisdirektiiv laiendas oluliselt TRIPS-lepinguga seatud põhimõtteid ning suurendas ajutise meetme tähendust intellektuaalomandi kaitstesüsteemis.

---

⁶³ Jõustamisdirektiiv, pp 24.

⁶⁴ *Ibidem*, pp 25.

⁶⁵ *Ibidem*, pp 26.

⁶⁶ Transberg, H. Eesti kahju hüvitamise regulatsiooni vastavus Euroopa Liidu õigusele autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste rikkumise korral. Justiitsministeerium: 2020, *sine loco*. – Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/eesti_kahju_huvitamise_regulatsiooni_vastavus_el_oigusele_autorioiguse_ja_autorioigusega_kasnevate_oiguste_rikkumisel.pdf (01.04.2022).

⁶⁷ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse (intellektuaalomandi õiguse rikkumisele tugineva hagi tagamine) eelnõu 231 SE seletuskiri. 10.03.2020. – Arvutivõrgus: <https://www.koda.ee/sites/default/files/content-type/content/2020-03/TsMS%20seletuskiri%20%28IO%20%C3%B5iguse%20rikkumisele%20tugineva%20hagi%20tagamine%29.pdf> (19.04.2022).

Nagu ka TRIPS-leping, kandis jõustamisdirektiivi läbivalt idee, mille kohaselt peab ajutiste meetmete rakendamisel suurendama taotleja tagatise rolli menetluse kestel. Selline tagatis vähendab õiguse kuritarvitamise riski ning annab poolele, kelle suhtes meetet kohaldatakse, kindluse, et juhul, kui meetme rakendamise õiguslik alus langeb ära, hüvitatakse talle meetme rakendamisest tingitud kahju. Jõustamisdirektiiv lisas ka põhimõtte, mille kohaselt tuleb iga intellektuaalomandi õiguse rikkumisega seonduvas vaidluses arvestada intellektuaalomandi õiguse eripäradega. Tõlgendades antud sätet koos TRIPS-lepingus seatud põhimõttega, et intellektuaalomandi õiguse rikkumisega seonduv menetlus ei tohi olla ülemäära kulukas, saab järeldada, et sellised ajutised meetmed peaksid olema eriliselt õigustatud olukordades, kus menetlused on intellektuaalomandi õiguse eripärast tulenevalt kulukad ehk näiteks patendivaidluse puhul.

1.2.3. Siseriiklik õigus

Eesti õigussüsteemis on intellektuaalomandit puudutav regulatsioon võrdlemisi killustunud, mida kinnitab arvukate eriseaduste olemasolu. Eesti õiguses on autoriõigus ja autoriõigusega kaasnevad õigused on reguleeritud autoriõiguse seaduses (AutÕS). Tööstusomandit puudutav regulatsioon on tööstusomandi õiguskorralduse aluste seaduses (TÕAS), kasuliku mudeli seaduses (KasMS), patendiseaduses (PatS), tööstusdisaini kaitse seaduses (TDKS), kaubamärgiseaduses (KaMS), mikrolülituse topoloogia kaitse seaduses (MTKS), Euroopa patentide väljaandmise konventsiooni kohaldamise seaduses ning geograafilise tähise kaitse seaduses (GTKS). Lisaks leidub intellektuaalomandit puudutavaid sätteid ka tolliseaduses, võlaõigusseaduses, konkurentsiseaduses jm.⁶⁸ Tööstusomandi reguleerimise puhul on olnud viimasel aastakümnel mitmeid püüdeid siduda tööstusomandi regulatsioon ühtseks tervikuks, mida käsitletakse põhjalikumalt käesoleva magistr töö 3. peatükis.

Kõige tavapärasemaks õiguskaitsevahendiks igasuguse õiguse rikkumise korral on kahju hüvitamine. Nii on ka intellektuaalomandi õiguse rikkumise korral nõuda õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamist, mis toimub VÕS § 1043 alusel. VÕS § 1043 näeb ette, et teisele isikule

---

⁶⁸ Kalmet, T., Sehver, A., Sarap, M., Kelli, A., Kartus, R., Putk, M., Härmand, K., Elunurm, S., Adamsoo, R. Tööstusomandiõigusega kaasnevate probleemide koondkaardistus. 2012, *sine loco*, lk 3. – Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/toostusomandi_koondkaardistus_0.pdf (12.03.2022).

õigusvastaselt kahju tekitanud isik peab kahju hüvitama, kui ta on kahju tekkimises süüdi või vastutab kahju tekitamise eest vastavalt seadusele. Olenevalt rikkumise sisust, on intellektuaalomandi õiguste omajal võimalik nõuda varaliste õiguste rikkumise korral kahju hüvitamist tuginedes VÕS § 1045 lg 1 p-le 5 või isikliku õiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist vastavalt VÕS § 1045 lg 1 p-le 4.

Samuti on iga intellektuaalomandi õiguse rikkumise korral võimalik nõuda välja rikkumise teel saadud tulu. Tegemist on vahendiga, mida saab kasutada kahju väljanõudmisega paralleelselt või selle asemel. Eesti õiguses toimub tulu intellektuaalomandi õiguse rikkumise korral tulu väljanõudmine VÕS § 1037 ja VÕS § 1039 alusel. VÕS § 1037 sätestab, et õigustatud isiku nõusolekuta tema omandit, muud õigust või valdust käsutamise, kasutamise, äratarvitamise, ühendamise, segamise või ümbertöötamisega või muul viisil rikkunud isik peab õigustatud isikule hüvitama rikkumise teel saadu hariliku väärtuse.

VÕS § 1039 sätestab pahauskse rikkuja vastutuse, mille kohaselt võib õigustatud isik lisaks saadu harilikule väärtusele nõuda rikkujalt, kes teadis oma õiguste puudumisest või pidi sellest teadma, ka rikkumisega saadud tulu väljaandmist. VÕS § 1037 lg 1 kohaldamine eeldab, et võlgnik on rikkunud võlausaldaja õigust, rikkumine on toimunud võlausaldaja nõusolekuta ning võlgnik on rikastunud rikkumise tulemusel võlausaldaja arvelt. Peamine probleemikese intellektuaalomandi õiguse rikkumisega saadud tulu väljanõudmise nõude esitamisel seisneb selles, et rikkuja võib olla teinud kulusi väga suures mahus, vähendades selle arvelt kasumit. Seetõttu on nimetatud nõude esitamine hagejale perspektiivikas üksnes juhul, kui suudab tõsikindlalt hinnata rikkuja tehtud kulusid ning tulusid.⁶⁹

Lisaks eeltoodud kaitsevahenditele on intellektuaalomandi õigustega seonduvate vaidluste korral äärmiselt oluline ka kahju tekitava tegevuse keelamine. Nagu ilmnes ka jõustamisdirektiivi analüüsist, on nimetatud õiguskaitsevahendit võimalik panna maksma ka vahendajate suhtes, kelle kaudu võimaldatakse intellektuaalomandi õiguste rikkumist, olgugi, et vahendaja ei pruugi olla taolisest rikkumisest teadlik.

---

⁶⁹ Press, T. Intellectual Property Law. Concentrate. Oxford: Oxford University Press 2015, lk 8.

Kahju tekitava tegevuse keelamise nõue on võimalik esitada VÕS § 1055 alusel. Nimetatud säte reguleerib olukordi, kus kahju õigusvastane tekitamine on kestev või kui ähvardatakse kahju õigusvastase tekitamisega. Sellisel juhul võib õigus kasutav isik nõuda kahju tekitava käitumise lõpetamist või sellega ähvardamisest hoidumist (VÕS § 1055 lg 1). Sätte kolmas lõige on suunatud intellektuaalomandi õiguste kaitsmisele ning täpsustab, et isik, kelle õigusi rikuti, võib nõuda:

(1) rikkumisest hoidumist tulevikus rikkujalt ja isikult, kelle teenuseid kolmas isik kasutas õiguste rikkumise eesmärgil,

(2) rikkumise kõrvaldamiseks tema õigusi rikkuvate kaupade ning põhiliselt kaupade tootmiseks või valmistamiseks vajalike materjalide ja seadmete suhtes mõistlike abinõude rakendamist, muu hulgas nende hävitamist või tagasivõtmist või lõplikku eemaldamist turustusvõrgust.

Lahendamata on küsimus, kas VÕS 1055 lg 3 on kohaldatav ka juhul, kui kahju õigusvastase tekitamisega ähvardatakse. Õiguskirjanduses on avaldatud⁷⁰, et õigusrikkumise lõpetamisele suunatud nõude saab esitada juhul, kui kostja on õigusvastase teo toime pannud ning sellel on jätkuv kahjustav mõju. Lisaks on viidatud⁷¹, et nimetatud lõikega võrreldavateks eriseaduse säteteks võiks olla KaMS § 57 lg 1 p 1 ja KaMS § 58 lg 1. Mõlemad nimetatud sätted eeldavad kaubamärgiomaniku ainuõigust, mistõttu võib eeldada, et VÕS § 1055 lg 3 sätestamise eesmärgiks oli just õiguskaitse saanud intellektuaalomandi õiguste kaitse ning mitte näiteks varasemalt esitatud ajutine meede, millele pool peab saama tugineda, kui ilmneb oht intellektuaalomandist tuleneva õiguse kahjustumisele.

VÕS § 1055 lg 4 lisab, et eelmises punktis nimetatud abinõude rakendamist võib nõuda, kui rikkumise raskus on proportsionaalne kohaldatava abinõu raskuse ning kolmandate isikute õiguste ja huvidega. Sellist abinõud võib nõuda rikkuja kulul, välja arvatud juhul, kui see oleks ebamõistlik. Sama lõike viimane lause sätestab põhimõtte, mille kohaselt võib rikkuja juhul, kui ta ei ole tegutsenud tahtlikult ega hooletult, taotleda abinõude rakendamise asemel hagejale rahalise hüvitise maksmist. Sarnane alusetult kohaldatud abinõude tekitatud kahju hüvitamise põhimõte oli sätestatud ka TRIPS-lepingu artiklist 50(3) kui ka jõustamisdirektiivi põhjenduspunktist 22.

---

⁷⁰ Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M., Sein, K., Varul, P. Võlaõigusseadus IV. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2020, lk 827.

⁷¹ Võlaõigusseadus IV. Komm vlj, lk 826.

Riigikohus on märkinud⁷², et kui hageja esitab VÕS § 1055 lg 1 ja 3 alusel nõude ning nõuab õigusvastase teoga ähvardamisest hoidumist, tuleb tuvastada, et kostja tegevus on loonud õigusvastase teo toimepanemise ohu. Kuigi VÕS § 1055 lg 1 sõnastus ei välista intellektuaalomandi õiguse rikkumisega ähvardamisel kahju tekitava tegevuse keelamise nõudmist, siis õiguskirjanduses⁷³ on märgitud, et selline nõue kujutab endast negatoorhagi. Negatoorhagi esitamine toimub tavapäraselt asjaõigusseaduse § 89 alusel ning sellise nõude eesmärk on kaitsta omanikku igasuguste rikkumiste eest ka juhul, kui need ei ole seotud omandi valduse kaotusega. Negatoornõude esitamise võimalus tekib juhul, kui teise isiku tegevus piirab omanikul omandi kasutamist. Kuivõrd intellektuaalne omand ei ole füüsiline omand vaid annab intellektuaalse omandi omanikule õigused, tuleks eitada negatoornõude esitamise võimalikkust intellektuaalomandiga seonduvate vaidluste korral.

Lisaks eeltoodule esineb ka menetluslikku õiguskaitsevahendeid. Sageli ei ole leiutise ainuõiguse rikkumisega tekitatud kahju rahaliselt täielikult hüvitatav, mistõttu võib kohtulike tõkendite kasutamine olla tõhus alternatiiv õiguskaitseks. Praktikast esineb näiteid, kus taoliste ajutiste meetmete abil on märgatavalt lühendatud kohtuvaidluse menetlusaega ning hoitud kokku kohtuvaidlusega seonduvaid kulusid.⁷⁴

Selliseks menetlusõiguslikuks vahendiks on kohtu esialgne õigussuhte reguleerimine, mis toimub poole taotlusel. Esialgse õiguskaitse instituut on ette nähtud, küll mõningaste erisustega, nii tsiviil- kui haldusmenetluses. Tsiviilkohtumenetluse seadustikus on sellise instituudi nimeks hagi tagamine, halduskohtumenetluses esialgne õiguskaitse. Hagi tagamise regulatsioon on sätestatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku 40. peatükis.

Esialgsete õiguskaitsevahendite kasutamist intellektuaalomandi õigusega seonduvate vaidluste korral reguleeris ka jõustamisdirektiivi artikkel 9 lg 1. Nimetatud sättest tulenevaid ajutisi ja ennetavaid meetmeid võimalik rakendada tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 377 lg 1 või

---

⁷² RKTko 3-2-1-104-09, p 15.

⁷³ Võlaõigusseadus IV. Komm vlj, lk 826.

⁷⁴ Dorr, R., C., Duft, B., J. Patent Preliminary Injunctive Relief. – Journal of the Patent Office Society volume 60/10. Federalburg: Patent Office Society 1978, lk 598.

2 alusel.⁷⁵ TsMS § 377 lg 1 kohaselt võib kohus hageja taotlusel hagi tagada, kui on alust arvata, et tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha. Riigikohtu praktika⁷⁶ kohaselt on nimetatud sätte eesmärgiks kindlustada hagi rahuldava kohtuotsuse täitmine või seda lihtsustada. Kuivõrd tagatav nõue peab olema (sund)täidetav, siis on TsMS § 377 lg 2 rakendatav eelkõige rahaliste nõuete või rahaliselt hinnatava hagi tagamiseks.⁷⁷ Samuti tuleb sellise ohu esinemine kohtule põhistada ehk põhjendada, milles seisneb oht, mis viitab sellele, et hagi tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha.⁷⁸ Arvestades, et intellektuaalomandi rikkumiste korral on sageli raske tõendada rikkumise asetleidmist ning veelgi keerulisem kahju suurust hinnata, on intellektuaalomandi õiguste omajal TsMS § 377 lg 1 valguses seega võrdlemisi nõrk õiguslik positsioon võrreldes väidetava rikkujaga. Samale probleemile on viidatud ka Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas, kus asuti seisukohale, et TsMS § 377 lg 1 ei ole üldjuhul kohaldatav näiteks rikkumise lõpetamisele või sellest edaspidi hoidumisele suunatud nõuete puhul.⁷⁹

Nimetatud sättest ei selgu, kas seda on võimalik kasutada ka rikkumise vahendaja vastu. Küll aga on Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas on märgitud, et vahendajat võiks olla võimalik kohustada rakendama meetmeid rikkumise peatamiseks või ärahoidmiseks TsMS § 378 lg 1 p 10 alusel, mis võimaldab kohtul kohaldada hagi tagamiseks ka muid kohtu poolt vajalikuks peetud abinõusid. Ka sel juhul on kohus seotud hagi tagamise instituudi üldse olemusega ning piirangutega, mis on väljakujunenud kohtupraktikas, kusjuures sellisel hagi tagamise abinõul peaks olema vähemalt üldjuhul üldine seos TsMS § 378 lg 1 p-des 1-9 sätestatud abinõudega.⁸⁰

Eelnevas analüüsis leidis kinnitust, et võlaõigusseaduses sätestatud õiguskaitsevahendite kasutamine eeldab igal juhul intellektuaalomandist tuleneva õiguse olemasolu, kuid selle

---

⁷⁵ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse (intellektuaalomandi õiguse rikkumisele tugineva hagi tagamine) eelnõu seletuskiri. 10.03.2020, lk 3.

⁷⁶ RKTkm 3-2-1-30-11, p 10.

⁷⁷ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse (intellektuaalomandi õiguse rikkumisele tugineva hagi tagamine) eelnõu seletuskiri. 10.03.2020, lk 3.

⁷⁸ RKTkm 2-17-8524/32, p 9.2

⁷⁹ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse (intellektuaalomandi õiguse rikkumisele tugineva hagi tagamine) eelnõu seletuskiri. 10.03.2020, lk 3.

⁸⁰ RKTkm 2-17-8524/32, p 11, RKTkm 3-2-1-101-14, p 13.

olemasolu korral on võimalik esitada hagi ka siis, kui rikkumisega ähvardatakse. Siiski ei pruugi olemasolevad õiguskaitsevahendid võimaldada õiguste omaja tõhusat õiguste kaitset, kuna intellektuaalomandi õiguse eripärast tulenevalt võib juba faktilisel rikkumisel olla intellektuaalomandi õigusele pöördumatu kahju. Näiteks olukorras, kus intellektuaalomandi õiguse rikkumine seisneb patendiõigust rikkuva kauba turustamisel, võib rikkuja turustada kaupa oluliselt soodsamalt, kui õiguste omaja seda teeks, sest rikkuja ei ole kandnud leiutise arendamiseks kulutusi. Selliselt kujundab rikkuja tarbijate ootusi hinna osas ning õiguste omaja ei pruugi hilisemalt enam olla võimeline kujundama seatud ootusi ümber. Patendiomanik saab nõuda küll tekkinud kahju hüvitamist, kuid sellise kahju tõendamine on praktikas äärmiselt keeruline.

2. AJUTINE KAITSE LEIUTISE KAITSESÜSTEEMIS

2.1. Leiutise registreerimine kaitsevahendina

Teaduslike teadmiste praktiline rakendamine, mille tulemusel tekib tehnoloogia, põhineb objektiivsel teabel. Oma olemuselt on leiutis avastus, mis põhineb materia omaste võimete kohta. Kuna leiutised tuginevad varasemale teadmusele, siis ootavad nad teatud mõttes loomist ning leiutajad, kes tegelevad sama uurimisvaldkonna või sama probleemiga, otsivad tihtipeale samu teadmisi. Esimesele avastusele konkreetsetes uurimisvaldkonnas järgnevad täiendavad avastused, mis omakorda täiendavad varasemaid. Seetõttu on konkurentidel vaja turul püsimise eesmärgil sageli kasutada juba varasemalt loodud leiutisi. Seejärel jõutakse leiutise parendamisel etappi, kus edasised leiutised toovad nii eeliseid kui ka puudusi võrreldes teiste alternatiivsete lahendusega. Olenemata sellest, kas leiutis on esmane avastus või alus mõneks hilisemaks arendustööks, on sellel tööstuslik väärtus üksnes sel määral, kuivõrd see katab leiutise kontseptsiooni teostusi.⁸¹

Juhul, kui leiutise tööstuslik väärtus oleks suurem esialgselt kontseptsioonist, pärsiks see leiutise kaitsmise eesmärgile vastupidiselt innovatsiooni arengut. Teisalt, kui tööstuslik väärtus on väiksem, kui on vajalik leiutise kontseptsiooni toetamiseks, viiks see olukorda, kus leiutise õiguslik kaitse rakenduks vaid leiutise jälgendajate vastu. Seega peab leiutise registreerimise süsteem tagama, et see annaks leiutise omanikule leiutise avaldatud osas monopoli, kuid mitte sellest suuremas osas, et saavutada õiguste tasakaal turuosaliste vahelistes suhetes.

Eesti keeles tähendab leiutis midagi, mis on leiutatud.⁸² Seega ei anna leiutise üldkeelend leiutise mõistele sisu. Samuti ei leia leiutise definitsiooni patendi- ega kasuliku mudeli seadusest, küll aga sisaldavad eelnimetatud seadused näitlikku loetelu objektidest, mis võivad olla käsitletavad leiutisena ning mis mitte. Legaaldefinitsiooni puudumine ei ole juhuslik – leiutisele pole leitud veel rahvusvahelisel tasandil määratlust, mis kõiki rahuldaks. Sellele vaatamata on leiutise mõiste määratlemine hädavajalik nii leiutajale kui patendiekspertidele. Leidub hulganisti erinevaid mitteametlikke leiutise definitsioone. Maailma Intellektuaalomandi Organisatsiooni (*World*

---

⁸¹ Aplin, T.; Cornish, W.; Llewelyn, D. *Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Alleged Rights*. London: Sweet & Maxwell Limited 2010, lk 8.

⁸² Eesti keele seletav sõnaraamat. Eesti Keele Instituut 2009, *sine loco*.

Intellectual Property Organization, WIPO) määratluse kohaselt on leiutis toode või protsess, mis kindlustab uue tehnilise lahenduse abil senilahendamata probleemi lahendamise või näitab kätte uue tee selleks, et midagi valmistada. EL Komisjon on pakkunud, et leiutis on probleemi uus loominguiline tehniline lahendus.⁸³ Patendiameti esitatud määratlusekohaselt on leiutis mis tahes tehnikavaldkonda kuuluva probleemi tehniline lahendus, mis on uus, ei tulene vastava ala asjatundja jaoks enesestmõistetavalt tehnikatasemest ja on tööstuslikult kasutatav.⁸⁴

Leiutise kaitsmine on vabaturumajanduses hädavajalik, tagamaks ettevõttele oma kaupade tootmise ja turustamise monopol ning samuti aitavad need võidelda konkurentsiga. Kuivõrd uute lahenduste loomine ning selle taga olev teadustöö nõuab tavapäraselt ettevõttelt märkimisväärseid investeeringuid ja kulutusi, on ettevõttel tarvilik rakendada meetmeid, mille abil takistada kolmandatel isikutel kasutada ära leiutistest saadavaid hüvesid.⁸⁵ Lisaks loob õiguslikult kaitstud leiutis ettevõttele lisandväärtust ning võimalike õigusrikkumiste korral kannab riski leiutise kasutaja.

Leiutise õiguskaitse ei teki loomisega, nagu autoriõiguste puhul. Leiutise õiguskaitse tekkimiseks on tarvilik, et riik annaks välja selle õiguste tunnustamise kohta teatise, mis kinnitab ühtlasi, et leiutis vastab mingitele kokkulepitud kriteeriumitele. Näiteks, patendikaitse saamiseks peab patendiamet andma välja patendi ja selle registrisse kandma. Patendiamet sealjuures kontrollib, kas leiutis vastab kõikidele patendile seatud kriteeriumitele. Sellisel leiutise registreerimise teatisel on niisiis õiguslik jõud, mis annab leiutise omanikule leiutise üle ainuõiguse.

Leiutise kaitsmiseks sobivaima vahendi leidmisel tasub hinnata nii õigusraamistikku, vahendi majanduslikku otstarbekust, aga ka muid strateegilisi kaalutlusi. Näiteks, kui esineb kahtlus, et leiutis ei pruugi vastata leiutise registreerimiseks vajalikele tingimustele, ei ole leiutajal enamjaolt otstarbekas teha leiutise registreerimiseks ettevalmistavaid väljaminekuid või kanda registreerimismenetlusega seonduvaid kulusid. Võimalus on ka jätkata leiutise kaitsmist ärisaladuse abil või sellele vastupidiselt, leiutis avalikustada. Avalikustamise tulemusel tekib

---

⁸³ Communication from the Commission of 27 October 1992 Intellectual property rights and standardization COM (92) 445. Brussels: 1992.

⁸⁴ Kartus, R.; Ostrat, J. Leiutis ja patendinõudlus. Metoodilised juhised. Tallinn: Patendiamet 2012, lk 7–8.

⁸⁵ Miks on vaja leiutist kaitsta? Patendiameti veebilehekülg: 2018. – Arvutivõrgus: <https://www.epa.ee/et/leiutiste-kaitsmine/miks-vaja-leiutist-kaitsta> (01.11.2021).

kolmandatel isikutel leiutisele juurdepääs ning leiutise omanik võib kaotada enda kontrolli objekti ärilise kasutamise üle. Küll aga tähendab leiutise avalikustamine, et ükski kolmas isik ei saa samale leiutisele enam õiguskaitset taotleda, kuna leiutis ei vasta enam uudsuse kriteeriumile.

Registreeritud leiutise õiguskaitse kehtivuse aeg võib olla varieeruv. TRIPS-lepingust tulenevalt on võimalik leiutise kaitse kestus kuni kakskümmend aastat alates taotluse esitamise kuupäevast.⁸⁶ Selle tulemusel on üldtunnustatud arusaam, et patent kehtib kuni 20 aastat taotluse esitamisest, kuid siseriiklikult on võimalik kokku leppida, et leiutist on võimalik lisaks patendile kaitsta ka mõne muu instrumendi abil. Üheks selliseks vahendiks on leiutise kaitsmine läbi kasuliku mudeli, mille õiguskaitse on tavapäraselt lühem ja nõrgem, kuid õiguskaitse saadakse lihtsamalt, kiiremini ning selle ülalpidamine on patendiga võrreldes soodsam. Registrisse kantud leiutise õiguskaitse võib tühistada igal ajal, kui registreeritud leiutis ei vasta enam sellele seatud kriteeriumitele, näiteks patentsuse või kasuliku mudeli kriteeriumitele.

Leiutise õiguskaitse ulatuse puhul on oluline ka eristada, et registreeritud leiutis ise ei anna leiutise omanikule õigust kaitstud leiutist turustada, vaid ainult õiguse keelata kõigil teistel selle turustamine. Eristamine võib tunduda tühisena, kuid kätkeb endas olulisi piiranguid registreeritud leiutise omaniku jaoks. Näiteks võib olla kolmandal osapoolel veelgi laiaulatuslikum õigus leiutisele, mis hõlmab endas ka eelnimetatud registreeritud leiutise omaniku leiutise objekti, mistõttu peab registreeritud leiutise omanik saama nimetatud kolmandalt isikult nõusoleku kolmanda isiku registreeritud leiutise kasutamiseks. Samuti võib esineda kattuvaid või teineteist täiendavad registreeritud leiutisi, mis takistavad leiutise omanikel leiutise turustamist. Viimaks võivad leiutise turustamist takistada regulatsioonid, mis piiravad leiutise kasutamist teatud kindlas valdkonnas nagu meditsiin või toidutööstus.⁸⁷

Leiutise kaitsesüsteemi mõtestamisel on olulisel kohal ka leiutise taotluse avaldamine. Taotluse avaldamise eesmärgiks on informeerida avalikkust menetluses olevast leiutisest. Avalikustatud leiutise taotluses sisalduv teave on infoajastul oluliseks vahendiks konkurentsivõime tagamiseks ning ergutab innovatsiooni ja arengut. Avalikustatud leiutise taotlusi on võimalik rakendada mitmel otstarbel, näiteks omandamiseks teadmisi konkreetsetes valdkonnas levinud juhtivatest

---

⁸⁶ TRIPS-leping, Art 33.

⁸⁷ Sreedharan, S.K. An Introduction to Intellectual Asset Management. New Delhi: Wolters Kluwer 2008, lk 57.

tehnoloogialahendustest või tegemaks taustuuringut uute lahenduse loomiseks.⁸⁸ Lisaks kasutavad avalikustatud leiutise taotluse infot tihtipeale ka eksperdid määramaks, kas leiutis vastab kaitse kriteeriumitele. Leiutise taotluse avaldamisel saab avalikkus teada leiutises sisalduvast innovatsioonist hoolimata sellest, kas leiutis hiljem registreeritakse. Eeltoodust tulenevalt võib öelda, et leiutise avalikustamine on avalikkuse hüvanguks.

Leiutise omaniku ainuõiguse rikkumise sisuks on üldjuhul see, et leiutise omaniku arvates on tema loata kasutatud valmistatud või turustatud toodangus leiutise omanikule kuuluvat leiutist. Ainuõiguse rikkumine võib toimuda seetõttu, et rikkuja ei ole käitunud piisavalt hoolsalt ning on jätnud kontrollimata, kas leiutis on juba registreeritud ning kuulub kellelegi teisele. Eelkirjeldatud juhul on tegemist selgelt leiutise omaniku ainuõiguse rikkumisega. Alati ei pruugi aga rikkumine olla nii ilmselge.

2.1.1. Kaitsesüsteemi elemendid

Eestis kehtiv leiutise õiguskaitstesüsteem koosneb siseriiklikust, euroopa ja rahvusvahelisest leiutise, eelkõige patendi, õiguskaitstesüsteemist. Eesti taasühines 24. augustil 1994. aastal tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooniga.⁸⁹ Konventsioon kohustab liikmesriiki kehtestama leiutise õiguskaitse ning looma eriametit tööstusomandi õiguskaitse asjade ajamiseks ning kohta teabe (patendid, kasulikud mudelid, kaubamärgid jne) edastamiseks. Nimetatud konventsiooni alusel kohustus Eesti kehtestama vähemalt leiutise patendikaitse. Eestis kehtiva leiutise patendikaitse kriteeriumid ja kaitstavate objektide ring on kindlaks määratud PCT-s, Euroopa patendikonventsioonis ja TRIPS-lepingus, millele lisanduvad intellektuaalomandi kaitse üldpõhimõtted. Kasuliku mudeli õiguskaitse kuulub siseriikliku seaduse reguleerimisalasse ja võib olla kujundatud vastavalt riigi vajadustele. Sellist siseriiklikku kaitsesüsteemi, mis võimaldaks kombineerida patendi ja kasuliku mudeli õiguskaitset ning omada nende paralleelkaitset, on kasutusel vähestes riikides nagu Saksamaal või Jaapanis.⁹⁰

---

⁸⁸ Chakroun, N. Patents for Development. Improved Patent Information Disclosure and Access for Incremental Innovation. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited 2016, lk 2–3.

⁸⁹ Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon. – RT II, 1994, 4, 19.

⁹⁰ R. Kartus. [Leiutise õiguskaitstesüsteemi analüüs]. Aruanne. Eestis kehtiv leiutiste õiguskaitse süsteem. 2013, *sine loco*, lk 11-12. – Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/leiutiste_oiguskaitsesusteemi_analuus_0.pdf.

Eesti Vabariigi esimene patendiseadus kehtestati 1921. a. Tegemist oli Eesti oludele kohandatud tsaari-Venemaa patendiseadusega, millest jäeti välja uudsuse ekspertiisi sätted, kuna ekspertiisi ei olnud võimalik teha eelkõige majanduslikel põhjustel, samuti puudusid vastavad eksperdid.⁹¹ 1921. aasta patendiseadus asendati uuega 1937. aastal ning kehtima hakkas see koos uue põhiseadusega 1. jaanuaril 1938. a.⁹² Uus seadus tugines Saksa patendisüsteemile.⁹³

Eesti esimese enda patendiseaduse⁹⁴ koostamisel 1994. aastal võeti aluseks WIPO näidisseadus, Euroopa Majandusühenduse direktiivid, üldised tolli- ja kaubanduskokkuleppe (inglise keeles *General Agreement on Tariffs and Trade* ehk GATT) nõuded, tööstusomandi kaitsega seotud rahvusvahelised konventsioonid, eeskätt tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni nõuded, PCT ja Euroopa patendikonventsiooni sätted ning ka Euroopa arenenud riikide seadused. Seletuskirjast ilmneb, et põhiliselt lähtuti Soome, Taani, Norra, Rootsi ja Saksamaa seadustest ning samuti konsulteeriti teiste riikide patendiametitega.⁹⁵

Kehtiv Eesti õiguse patendi ning kasuliku mudeli regulatsioon on oluliselt mõjutatud ka Euroopa patendikonventsioonist ning selle muutmise aktist.⁹⁶ Euroopa patendikonventsioon Artikkel 67 lg 1 sätestab, et patenditaotluse kohase avaldamise päevast tuleb tagada taotlejale ajutiselt samaväärsed õigused nagu patendi omanikule. Teiste sõnadega, Euroopa patendikonventsioon näeb ette, et ajutine kaitse on õiguslikult samaväärne väljaantud ehk Eesti kontekstis patendiameti kontrollitud ja väljastatud patendiga. Kuivõrd konventsioon ajutise kaitse osas kitsendusi ei sea, saab konventsiooni kohaselt taotleja patenditaotluse avaldamisest alates kasutada kõiki õiguskaitsevahendeid, mida saaks kasutada registreeritud patendi omanik.

---

⁹¹ Kukrus, A., Kartus, R. Tööstusomand ja globaalmajandus. Tallinn: Külim 2008, lk 175.

⁹² Tööstusomandi õiguskaitse ajaloost Eestis. Patendiameti veebilehekülj: 2018. – Arvutivõrgus: <https://www.epa.ee/et/ametist/toostusomandi-oguskaitse-ajaloost-estis>.

⁹³ Kukrus, A., Kartus, R. Tööstusomand ja globaalmajandus. Tallinn: Külim 2008, lk 175.

⁹⁴ Patendiseadus. – RT I 1994, 25, 406.

⁹⁵ Patendiseaduse eelnõu. 451 SE, lk 3.

⁹⁶ Euroopa patentide väljaandmise konventsioon (Euroopa patendikonventsioon). – RT II 2002, 10, 40. Euroopa patentide väljaandmise konventsiooni (Euroopa patendikonventsioon) muutmise akt. – RT II 2002, 11, 41.

Kehtivas Eesti õiguses sisaldub leiutisele kohalduv ajutise kaitse regulatsioon kahes erinevas õigusaktis - patendiseaduses⁹⁷ (PatS) ja kasuliku mudeli seaduses⁹⁸ (KasMS). Autor peab oluliseks siinkohal märkida, et ajutise kaitse instrument on olnud üldjoontes muutmata kujul patendiseaduses⁹⁹ alates selle kehtestamisest 1994. aastal ning kasuliku mudeli seaduses¹⁰⁰ alates 2000. aastast, kusjuures esimeses kasuliku mudeli seaduses¹⁰¹ sellekohane säte puudus.

Leiutise registreerimiseks on oluline, et leiutis vastaks teatavatele kriteeriumitele. Patentsuse kriteeriumid on sätestatud PatS §-s 8 ning vastavasisulised sätted sisalduvad KasMS § 5 lg-s 1 ja §-s 7. Nii kasuliku mudeli kui patendi puhul on nõutud, et leiutis oleks uudne, tööstuslikult kasutatav ja vastaks teatavale leiutustasemele, mis erineb sõltuvalt sellest, kas leiutist püütakse kaitsta läbi patendi või kasuliku mudeli instituudi.

Leiutise õiguskaitsse sisu määratakse kindlaks leiutise nõudluse sisuga nii patendi kui kasuliku mudeli puhul¹⁰². Leiutise nõudluse sisuks on leiutise olemuse selge ja lühike kirjeldus. Patendiametil on küll õigus nõuda leiutise registreerimismenetluse vältel leiutise nõudluse parandamist või täiendamist, kuid taotleja ise ei saa menetluse kestel patendinõudlust laiendada. Seetõttu on ka ajutise kaitse instituuti silmas pidades leiutise kaitse huvides alati leiutise nõudlust võimalikult laialt kirjeldada. Juhul, kui leiutise nõudluses jääb osa leiutisest märkimata ning muudatust ei ole võimalik enam sisse viia, jääb leiutaja püsivalt ilma nimetatud osas leiutise kaitsesest.

Keskmiselt kestab patenditaotluse menetlus kaks aastat.¹⁰³ Lisaks avaldatakse patenditaotlus 18 kuu möödumisel esitamise kuupäevast või prioriteedikupäevast ehk esimese taotluse esitamise kuupäevast. Patendi väljaandmiseks loetakse leiutise registreerimist patendiregistris, mille kinnitamiseks antakse patendimanikule traditsiooniline patendikiri. Kasuliku mudeli

---

⁹⁷ Patendiseadus¹. – RT I, 19.03.2019, 59.

⁹⁸ Kasuliku mudeli seadus. – RT I, 19.03.2019, 57.

⁹⁹ Patendiseadus. – RT I 1994, 25, 406.

¹⁰⁰ Kasuliku mudeli muutmise seadus. – RT I 2000, 19, 117.

¹⁰¹ Kasuliku mudeli seadus. – RT I, 1994, 25, 407.

¹⁰² PatS § 10 lg 1 I. lause, KasMS § 5 lg 4.

¹⁰³ Aastaraamat. Patendiamet 2019, lk 21.

registreerimise taotluse menetlus kestab keskmiselt 1,4 aastat ning peale kasuliku mudeli registreerimist kasuliku mudeli registris väljastatakse kasuliku mudeli omanikule tunnistus.¹⁰⁴

Kui leiutis vastab kõikidele vajalikele kriteeriumitele ning ei esine muid välistusi, miks patendiamet peaks registreerimisest keelduma, lõpeb leiutise registreerimismenetlus leiutise registrisse kandmisega. Nii loetakse PatS § 14 lg 1 järgi patendiomanikuks isik, kelle kohta on patendiregistrisse patendiomanikuna tehtud viimane kanne ning KasMS § 13 lg 1 kohaselt loetakse kasuliku mudeli omanikuks isik, kelle kohta on registrisse kasuliku mudeli omanikuna tehtud viimane kanne. Registreeritud leiutise omanikul on ainuõigus kaitstavale leiutisele (PatS § 14 lg 2, KasMS § 13 lg 3).

PatS § 37 lg 1 kohaselt kehtib patent 20 aastat patenditaotluse esitamise kuupäevast arvates ning KasMS § 34 lg 1 kohaselt kehtib kasuliku mudeli registreering neli aastat registreerimistaotluse esitamise kuupäevast. KasMS § 34 lg-st 2 tuleneb, et lisaks kasuliku mudeli registreerimisel tekkiva nelja-aastasele õiguskaitsele on võimalik registreeringut riigilõivu tasudes pikendada kuni 10 aastani, kõigepealt nelja ja seejärel kahe aasta võrra. Oluline on rõhutada, et PatS § 37 lg 1 ning KasMS § 34 lg 1 sõnastustest tuleneb, et leiutise õiguskaitse ei hakka kulgema mitte sellest hetkest, kui leiutise registreerimise taotlus menetluse lõppedes kinnitatakse, vaid alates sellest, kui patendi või kasuliku mudeli taotleja esitab patendiametile avalduse leiutise registreerimiseks.

Võib juhtuda, et kaks leiutajat on teineteisest sõltumatult loonud täpselt samasisulise leiutise. Absoluutse ainuõiguse korral tuleks tunnistada üks leiutajatest teise leiutaja ainuõiguse rikkujaks. Selline lahendus mõjuks esiteks leiutajatele demoraliseerivalt, sest leiutajal oleks alati risk, et sama leiutis on kusagil juba leiutamisel ning teiseks ei saa kummalegi leiutajale ette heita, et neil on teineteisest sõltumatult jõudnud samasuguse leiutiseni. Seega juhul, kui kaks leiutajat on loonud sarnase leiutise ning üks leiutajatest registreerib leiutise kasuliku mudeli või patendina, jääb teist ilma ainuõigusega leiutajat kaitsma veel varemkasutusõigus.

Varemkasutusõigus on isikul, kes kasutas Eesti Vabariigis tööstuslikult leiutist enne teise isiku poolt samale leiutisele patenditaotluse esitamist, tehes seda heauskselt ja patenditaotlejast

---

¹⁰⁴ Aastaraamat. Patendiamet 2019, lk 24.

sõltumatult, samuti isikul, kes heauskselt on teinud olulisi ettevalmistusi leiutise tööstuslikuks kasutamiseks Eesti Vabariigis¹⁰⁵. Heauskne kasutamine on oma sisult sarnane asjaõiguseaduse §-s 35 lg-s 1 sätestatud heauskse valduse mõistega ehk leiutise kasutamine on heauskne, kui kasutaja ei teadnud ega pidanudki teadma, et leiutisele kavatsetakse esitada registreerimistaotlus, mille alusel on teisel isikul suurem õigus asja vallata. Varemkasutusõigus võib üle minna teisele isikule ainult koos ettevõttega, kus varemkasutusõigus on tekkinud või kus seda kavatseti kasutada. Varemkasutusõiguse alusel võib leiutise kasutaja jätkata leiutise kasutamist, säilitades kasutamise üldiseloomu endisena. Seega on varemkasutusõiguse instituut suunatud tööstuslikult kasutatavale või planeeritavalt kasutatavale leiutise õiguspärasele kasutamisele ega puuduta näiteks juhte, kus leiutisel ei olnud vähemasti planeeritud tööstuslikku iseloomu.

Patendi ning kasuliku mudeli omaniku ainuõigust reguleerivad sätted on identsed, reguleeritud vastavalt PatS §-s 15 ning KasMS §-s 14. AINUõIGUS leiutise kaitse kontekstis tähendab, et leiutise õiguskaitse kehtivuse ajal ei tohi ilma leiutise omaniku loata leiutist ega selle olulisi komponente valmistada, kasutada, levitada, müüa või pakkuda müügiks, samuti ei tohi kasutada või pakkuda kolmandatele isikutele kasutamiseks leiutisena kaitstud meetodit ega seda kasutada, levitada ega omandada neid eelnimetatud eesmärkidel ning nimetatud tegevused loetakse leiutise omaniku ainuõiguse rikkumiseks, kui ei tõendata, et samasugune toode on valmistatud teistsugusel meetodil.

Üksnes leiutise omanikul on õigus kasutada leiutisest tulenevaid õigusi ja keelata teistel isikutel nende õiguste kasutamist (PatS § 14 lg 2 teine lause, KasMS § 13 lg 3 teine lause). Teiste sõnadega, lisaks sellele, et registreeritud leiutis kaitseb potentsiaalsete rikkujate tegevuse eest, kaitseb registreeritud leiutis ka kõikide teiste leiutajate eest, kes sooviksid registreeritud leiutist kasutada enda leiutise osana. Eelnimetatud kontseptsioon on ka põhjus, miks on leiutise registreerimismenetlus on kõige elementaarsem, väärtuslikum ja ka konkurentidele kõige tugevama mõjuga intellektuaalse omandi kaitse vorm.¹⁰⁶ Kuigi sätete sõnastus lubab leiutise omanikul kasutada üksnes leiutisest tulenevaid õigusi, siis leiutisest tulenevate õiguste sisuks ongi

---

¹⁰⁵ PatS § 17, KasMS § 16.

¹⁰⁶ Aplin, T.; Cornish, W.; Llewelyn, D. Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Alleged Rights. London: Sweet & Maxwell Limited 2010, lk 8.

õigus kasutada ja käsutada leiutist ehk näiteks kasutada leiutist, ainet, millegi valmistamiseks või leiutist käsutada seda müües.¹⁰⁷

PatS § 15 lg 2 ning KasMS § 14 lg 2 kohaselt loetakse tegevus ainuõiguse rikkumiseks, kui ei tõendata, et samasugune toode on valmistatud kasutatud teistsugusel meetodil. Sätte sõnastusest tuleneb, et antud asjaolu peab vaidluse korral tõendama isik, kellele heidetakse ette ainuõiguse rikkumist. Enne õigusrikkumise otsuse tegemist tuleb teha otsus, et tõesti on tegemist leiutise kasutamisega ning selline küsimus on eelkõige tehniline, mitte juriidiline¹⁰⁸. Selleks, et tuvastada, kas tegemist on leiutise rikkumisega, tuleb võrrelda realiseeritud tehnikaaobjekti kaitstud leiutisega. Sellised võrdlused võivad olla patendiga seonduvate vaidluste korral keerulised ja mahukad ning nõuda ekspertide kaasamist. Toote või patendinõudluse analüüsist rikkumise tuvastamisel saab põhjalikumalt lugeda Patendiameti metodoloogilistest juhistest¹⁰⁹. Eelnevast nähtub, et leiutise omaniku ainuõiguste kaitsmise on seega pikk, keeruline ning kulukas protsess.

2.1.2. Leiutise ajutine kaitse

Leiutise omaniku ainuõigus on üksnes registrisse kantud leiutise omanikul. Nii tuleks öelda, et leiutise autor, kes on küll leiutise loonud ning esitanud leiutisele õiguskaitse saamiseks taotluse, ei ole veel leiutisest tuleneva ainuõiguse omaja. Järelikult ei saa leiutise taotleja tugineda ka ühelegi õiguskaitsevahendile, mis eeldab leiutisest tuleneva ainuõiguse olemasolu, sest ainuõiguse olemasolu eeldab registrikannet (PatS § 15 lg 1 kui KasMS § 13 lg 1). Eeltoodust võib jääda ekslik mulje, justkui tähendaks ainuõiguse tekkimine registrikande tegemisel seda, et leiutis on kaitstav üksnes siis, kui ta on registreeritud patendi või kasuliku mudeli abil ehk enne leiutise registreerimist puudub leiutisel igasugune õiguskaitse. Leiutise kaitse kestus hakkab kulgema alates taotluse esitamise kuupäevast alates¹¹⁰, millest võib järeldada, et leiutist peab olema võimalik kaitsta enne registreerimisteate avaldamist.

---

¹⁰⁷ Ostrat, J. Patendist tulenevate õiguste teostamine. Metoodilised juhised. Tallinn: Patendiamet 2005, lk 32.

¹⁰⁸ *Ibidem*, lk 33–34.

¹⁰⁹ *Ibidem*, lk 33–41.

¹¹⁰ TRIPS-leping, Art 33.

Selline käsitlus tähendaks ühtlasi, et ainuõiguse tekkimisel laiendatakse tingimuslikult ainuõigust ka ajavahemikule, mil leiutise osas on esitatud registreerimise taotlus, kuid ainuõiguse ise tekib tulevikus. Leiutise taotluse esitamisel on seega põhimõtteline tähendus leiutise autori tulevikus tekkivale ainuõigusele ning leiutise autori õiguspäraseks ootuseks on, et juhul, kui tema leiutis kantakse registrisse, saab ta monopoli enda leiutise üle kogu leiutise kehtivuse perioodi vältel, sealhulgas ka tagasiulatuvalt. See tähendab, et kui leiutise registreerimistaotluse esitamise ja leiutise registreerimise teatise väljastamise vahelisel ajaperioodil toimub tegevus, mis kahjustab leiutise omaniku huve, vähendades näiteks registreeritud leiutisest saadavat tulu, on leiutise omanikul võimalik kasutada rikkuja vastu õiguskaitsevahendeid peale ainuõiguse tekkimist ehk leiutise registrisse kandmist.

Leiutise taotluse menetlus võib kesta aastaid¹¹¹, mistõttu peaks sellisel leiutise autori õiguste mõttes ebaselgel perioodil leiutise taotleja huvisid kaitsma ajutise kaitse instituut (PatS §-s 18, KasMS §-s 16¹). Nimetatud sätete kohaselt saab leiutis ajutise kaitse patendi- või registreerimistaotluse esitamisest kuni patendi väljaandmise või kasuliku mudeli registreerimise teate väljaandmiseni. Seega on seadusandja sätestanud ajutise kaitse ajaliseks kehtivuseks perioodi, mil isik esitab taotluse leiutise registreerimiseks ning ajutise kaitse ulatus lõpeb registreerimisteate avaldamisega Patendiameti poolt, peale mida tekib leiutise omanikule leiutisest tulenev ainuõigus. PatS § 18 lg-d 2 – 4 ning KasMS § 16¹ lg-d 2 – 3 sätestavad üldist ajutise kaitse ulatust mõneti kitsendavad ajalised ning sisulised piirangud, mis on mõneti erinevad olenevalt sellest, kas leiutist kaitstakse patendi või kasuliku mudeli abil.

Patendi puhul loetakse teine isik varemkasutusõiguse puudumise korral peale patendi väljaandmise teate avaldamist leiutise omaniku ainuõiguse rikkujaks, kui teine isik alustab või jätkab leiutise kasutamist peale patenditaotluse avaldamist (PatS § 18 lg 2). Samuti loetakse teine isik, kes alustas leiutise kasutamist patenditaotluse esitamise kuupäeva ja patenditaotluse avaldamise kuupäeva vahelisel ajal, peale patendi väljaandmise teate avaldamist leiutise omaniku ainuõiguse rikkujaks, kui leiutise taotleja on teatanud teisele isikule kirjalikult patenditaotluse esitamisest (PatS § 18 lg 3).

---

¹¹¹ Aastaraamat. Patendiamet 2019, lk 21, 24.

Eeltoodust järeldub esmalt, et patendi ajutise kaitse kehtivuse ajal loetakse teine isik rikkujaks igal juhul alles peale positiivset leiutise registreerimismenetluse lõppu ehk siis, kui on avaldatud patendi väljaandmise teade. Teiseks, patentide puhul tekib kolmandatele isikutele kohustus enne leiutise kasutamist kontrollida, ega ei avaldatud sama leiutise osas leiutise patenditaotlust. Juhul, kui seda ei tehta ning hilisemalt selgub, et sama leiutise osas on avaldatud patenditaotlus, loetakse kolmas isik automaatselt ainuõiguse rikkujaks. Viimaks, kolmas isik saab väidetava rikkumise vaidluse korral tugineda enda teadmatusetele üksnes ulatuses, mil rikkumine leidis aset enne patenditaotluse avaldamist ning üksnes juhul, kui taotleja leiutise registreerimistaotluse esitamisest kolmandat isikut kirjalikult ei informeerinud. Kolmas isik loetakse enne patenditaotluse avaldamist rikkujaks alates ajast, mil taotleja teavitas rikkujat taotluse esitamisest.

Kasuliku mudeli korral loetakse teine isik kasuliku mudeli ainuõiguse rikkujaks, kui ta on alustanud leiutise kasutamist registreerimistaotluse esitamise kuupäeva ja kasuliku mudeli registreerimise teate avaldamise kuupäeva vahelisel ajal ning taotleja on teda teavitanud kirjalikult registreerimistaotluse esitamisest (KasMS § 16¹ lg 2). Isik, kellele taotleja on teatanud registreerimistaotluse esitamisest, loetakse pärast kasuliku mudeli registreerimise teate avaldamise kuupäeva kasuliku mudeli omaniku ainuõiguse rikkujaks alates kuupäevast, mil rikkuja sai taotlejalt registreerimistaotluse esitamise kohta teate (KasMS § 16¹ lg 3).

Kuna teise isiku tegevust saab ainuõiguse rikkumiseks lugeda üksnes juhul, kui kasuliku mudeli taotleja teist isikut sellest kirjalikult teavitab, tuleks eitada ainuõiguse rikkumist seega näiteks juhul, kui teise isiku tegevus, eelkõige leiutise kasutamine, kahjustab küll tulevikus tekkivat õigushüvet, kuid kasuliku mudeli taotleja ei ole teist isikut registreerimistaotluse esitamisest teavitanud. Järelikult ei saa kasuliku mudeli omanik tugineda ajutise kaitse ajal toimunud rikkumisele, ei ajutise kaitse kehtivuse ajal ega ka kasuliku mudeli ainuõiguse omajana, kui ta ei ole rikkujat kasuliku mudeli taotlemisest informeerinud.

Patendi ja kasuliku mudeli ajutise kaitse sätteid võrreldes nähtub seega, et mõlema kaitsevormi puhul loetakse teine isik rikkujaks alles pärast leiutise registreerimisteate avaldamist ehk peale seda, kui leiutise taotlejast on saanud leiutise faktiline omanik ning ainuõiguse omaja. Peamiseks erinevuseks patendi ja kasuliku mudeli ajutise kaitse olemuse vahel võib pidada asjaolu, et patendi puhul saab patendi omanik tugineda rikkumisele teatud juhtudel ka olukorras, kus patendi omanik

ei ole rikkujat patenditaotluse esitamisest teavitanud, kuid kasuliku mudeli ajutine õiguskaitses tekib üksnes eeldusel, et kasuliku mudeli taotleja on rikkujat kasuliku mudeli registreerimistaotluse esitamisest teavitanud. Selline erinevus on tingitud asjaolust, et patendimenetluses on ette nähtud kohustuslik patenditaotluse avaldamine.

Kasuliku mudeli registreerimismenetlus sellist taotluse avaldamist ei reguleeri ning seetõttu avaldatakse üksnes kasuliku mudeli registreerimise teade. Selline ajutise kaitses õiguse ajaline piiramine on vajalik seetõttu, et leiutis on taotluse või registreerimisteate avaldamiseni kolmandatele isikutele salastatud. Reeglina saab ainuõiguste rikkumine enne taotluse või registreerimisteate avaldamist leida aset seega üksnes olukordades, kus taotleja on ise rikkujat teavitanud leiutise sisust ja mahust¹¹².

Veel üks oluline erinevus patendi ja kasuliku mudeli ajutise kaitses regulatsiooni vahel seisneb selles, et PatS § 18 lg 4 näeb ette, et ajutise kaitses ulatus määratakse kindlaks avaldatud patenditaotluses oleva patendinõudluse sisuga. Lõike teine lause lisab, et pärast patendi väljaandmist täpsustatakse ajutise kaitses ulatust väljaantud patendinõudluse järgi. Kasuliku mudeli seaduses vastavasisuline säte puudub, kuna kasulikul mudelil ei ole ette nähtud kohustuslikku taotluse avaldamist teatud aja möödudes.

Ajutist kaitses puudutavaid sätteid ühendab läbiv põhimõte, et teise isiku tegevust saab rikkumiseks lugeda alles pärast seda, kui väljastatakse leiutise registreerimise teade (PatS § 18 lg 2, § 18 lg 3 II. lause, KasMS § 16¹ lg 3). Järelikult saab peale registreerimisteate avaldamist võtta rikkuja vastutusele rikkumiste eest, mis pandi toime ajutise kaitses kehtivuse ajal. Kas see tähendab, et leiutise autor, kes on esitanud leiutise registrisse kandmiseks taotluse, peaks vaatama pealt, kuidas tema leiutist kasutatakse ilma õigusliku aluseta tema tulevikus tekkiva õigushüve vastu, näiteks, selle oodatavat kasumit vähendades? Antud küsimusele vastatakse töö viimases peatükis.

---

¹¹² Ostrat, J. Uuendatud patendiseadus – teine oluline samm tööstusomandi õiguskaitses seadustiku reformis. – *Juridica* 2003/7, lk 482.

2.2. Õiguste jõustamine ainuõiguse olemasolu korral

Olukorras, kus leiutise omanik on teada saanud, et kolmas isik rikub leiutise omaniku ainuõigust kasutada leiutisest tulenevaid õigusi ning leiutise omanik ei ole saavutanud rikkujaga kohtuvälist kokkulepet või peab selle taotlemist ebaotstarbekaks, on leiutise omanikul võimalik kasutada enda õiguste kaitseks õiguskaitsevahendeid. Eesti õiguses on leiutise omaniku õiguskaitsevahendid reguleeritud PatS §-s 53 ning KasMS §-s 50. Nimetatud sätetest tulenevatele õiguskaitsevahenditele tuginemine eeldab, et on toimunud leiutise omaniku ainuõiguse rikkumine ehk õiguskaitsevahenditele saab tugineda üksnes registreeritud leiutise omanik.

Leiutise omanik saab nõuda rikkujalt kahju hüvitamist PatS § 53 lg 1p 1 ning KasMS § 50 lg 1 p 1 tulenevalt. Õigusvastase kasutamise tekitatud kahju hüvitamine toimub vastavalt võlaõigusseaduse §-le 1043. PatS § 53 lg 1 p 3 ning KasMS § 50 lg 1 p 2 näevad ette ka võimaluse nõuda rikkujalt välja leiutise õigusvastase kasutamise teel saadu väljaandmist vastavalt võlaõigusseaduse §-dele 1037 ja 1039. Kuivõrd patenditud ning kasuliku mudeliga kaitstud leiutised kantakse registrisse, siis teab või peaks teadma iga leiutise omaniku ainuõiguse rikkuja, et tal puudus õigus leiutise kasutamiseks¹¹³. Leiutise õigusvastase kasutamise lõpetamist saab leiutise omanik nõuda patendi puhul PatS § 53 lg 1 p 4 ja kasuliku mudeli korral KasMS § 50 lg 1 p 3 alusel. Selline nõue põhineb VÕS §-l 1055.

Leiutise kaitsesüsteemis on õiguskaitsevahendeid tihtipeale võimalik kasutada ka nn preventiivselt selleks, et vältida hilisemaid vaidlusi. Näiteks võib vajadus tekkida olukorras, kus ettevõtte A on teinud juba kulutusi ja ettevalmistusi leiutise tööstuslikult kasutusele võtmiseks, kuid saab teada, et konkurent B on esitanud samale leiutisele patendi või kasuliku mudeli registreerimistaotluse. Sellisel juhul on võimalik B-l esitada hagi A vastu B ainuõiguse rikkumise tõttu ning nõuda rikkumise lõpetamist VÕS § 1055 lg 1 alusel. Juhul, kui A soovib vältida hilisemaid vaidlusi kostja rollis, mis võib kahjustada ettevõtte mainet, tuleks A-l esitada kohtusse hagi A varemkasutusõiguse tunnistamiseks. Lisaks varemkasutusõiguse tuvastushagile on võimalik esitada ka veel litsentsisaaja hagi leiutise omaniku ainuõiguse rikkuja vastu, litsentsisaaja hagi litsentsilepingu

---

¹¹³ Ostrat, J. Patendist tulenevate õiguste teostamine. Metoodilised juhised. Tallinn: Patendiamet 2005, lk 44.

vaidluse lahendamiseks, hagi sundlitsentsi saamiseks ning hagi patendi või kasuliku mudeli tühistamise nõudes¹¹⁴.

Juhul, kui leiutise omanikul puuduvad rikkuja vastu varalised nõuded või peab rikkumist piisavalt intensiivseks, võib ta nõuda rikkuja karistamist kriminaalkorras. Karistusseadustiku¹¹⁵ § 226 lg 1 sätestab tööstusomandi õiguse rikkumise keelu ning ütleb, et patendi, kasuliku mudeli, kaubamärgi, tööstusdisainilahenduse või mikrolülituse topoloogia omaniku ainuõiguse, samuti katsealuse sordi aretajale või omanikule kuuluvate varaliste õiguste või kaitstud geograafilisest tähisest tulenevate õiguste rikkumise eest varalise kasu saamise eesmärgil karistatakse kuni 300 trahviühiku suuruse rahatrahviga. Sätte kolmas lõige lisab, et kohus võib konfiskeerida süüteo toimepanemise vahetuks objektiks olnud eseme ehk leiutise õiguskaitse kontekstis konfiskeerida rikkujalt leiutise.

Leiutise kaitsemenetluses peab arvestama tööstusomandi vaidluste kohtueelse kohustusliku menetlusega. Nimelt, TÕAS §-st 38 tuleneb, et tööstusomandi apellatsioonikomisjon on sõltumatu kohtueelne organ ning menetlus selles organis on kohustuslik kohtueelne menetlus. Apellatsioonikomisjoni ülesandeks on eelkõige lahendada Patendiameti otsuste või muu tegevuse peale esitatud kaebuseid, samuti kolmanda isiku ja taotleja või omaniku vahelisi vaidlusi kolmanda isiku vaidlustusavalduse, ainuõiguse tühistamiseks või lõppenuks tunnistamise avalduse, tööstusomandi esemele antud õiguskaitse tühistamise avalduse või muu avalduse alusel¹¹⁶.

TÕAS § 34 lg 1 kohaselt on Patendiamet intellektuaalse omandi valdkonnas täidesaatvat riigivõimu teostav ja Vabariigi Valitsuse poliitikat elluviiv valitsusasutus, kes tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni artikli 12 lg 1 tähenduses, samuti TRIPS lepingu lisa 1C artikli 2(1) sätestatud arvestades on tööstusomandi õiguskaitse keskamet. Pariisi konventsiooni artikkel 12(1) sätestab, et iga liikmesriik kohustub looma eriameti tööstusomandi õiguskaitse asjade ajamiseks ja üldsusele patentide, kasulike mudelite, tööstusnäidiste ja kaubamärkide tutvustamise keskuse. Seega on taolise eriameti ülesanneteks eelkõige tööstusomandi õiguskaitse asjade ajamine ning tööstusomandi tutvustamine üldsusele.

---

¹¹⁴ Ostrat, J. Patendist tulenevate õiguste teostamine. Metoodilised juhised. Tallinn: Patendiamet 2005, lk 47–54.

¹¹⁵ Karistusseadustik¹. – RT I, 21.05.2021, 9.

¹¹⁶ Tööstusomandi õiguskorralduse aluste seadus. – RT I, 04.01.2021, 23. § 39 lg 1 p-d 1,2.

PatS § 55 sätestab patendivaidluste arutamise korra. Sätte teise lõike kohaselt vaadatakse leiutise õiguskaitse, patendi kehtivuse ja patendiga kaitstud leiutise õiguskaitse kasutamise seotud kaebusi ja hagiid, hagi tagamise ja esialgse õiguskaitse taotlusi ning muid patendiseaduses nimetatud kaebusi, avaldusi ja hagiid läbi Harju Maakohtus. PatS § 55 lg 5 ütleb, et apellatsioonikomisjon arutab talle esitatud kaebusi PatS alusel TÕAS-is sätestatud korras. Järelikult on sätte eesmärgiks on materiaalõiguse rakendamine eriseaduse piires, tuginedes TÕAS-is sätestatud protseduurilistele normidele. Teisisõnu saab kohtusse pöörduda leiutise kaitse korral seega üksnes juhul, kui seadus näeb sõnaselgelt ette sellise võimaluse.

Ringkonnakohtus on tõdenud¹¹⁷, et kuigi menetlus apellatsioonikomisjonis enne kohtusse hagi esitamist on kohustuslik, siis patendiseadus ei sätesta, et selline menetlus oleks kohustuslik eranditult iga patendivaidluse korral. Antud vaidlus puudutas olukorda, kus avaldaja jättis inimliku eksimuse tõttu tasumata patendi 11. aasta kehtivuslõivu. Avaldaja esitas Patendiametile taotluse patendist tulenevate õiguste taastamiseks, kuid patendiamet jättis otsusega patendi kehtivuse taastamata. Avaldaja leidis, et patendi kehtivuse taastamise küsimus kuulub maakohtu pädevusse, kuna haldusmenetluse seadus (HMS) § 2 lg 2 sätestab, et tööstusomandi esemele õiguskaitse andmise menetlus ei ole haldusmenetlus selle seaduse tähenduses ning apellatsioonikomisjonil puudub seadusest tulenev pädevus antud küsimuse lahendamiseks.

Lisaks on oluline välja tuua, et Ringkonnakohtu hinnangul ei tähenda apellatsioonikomisjoni pädevuse puudumine seda, et PatS § 55 järgi oleks asja lahendamiseks pädev maakohtus, kuna PatS § 55 alusel saab sättes sätestatud alustel maakohtusse pöörduda ning seda ei saa käsitada kohtupädevuse üldnormina kõigi Patendiameti haldusaktide vaidlustamiseks. Riigikohus nõustus siiski asjas Maakohtuga ning ütles, et Patendiameti otsuse vaidlustamise esimeseks organiks on apellatsioonikomisjon ning seejärel vajadusel maakohtus. Riigikohus põhjendas ka, et maakohtus lahendatavad kaebused, avaldused ja hagiid on loetletud PatS § 55 lg-s 2.

Esitatud seisukohast saab järeldada, et intellektuaalomandi eriseadus, praegusel juhul kas PatS või KasMS, sätestab ammendavalt loetelu olukordade kohta, mil leiutise omanikul või taotlejal on võimalik kohtusse pöörduda ning seega juhul, kui eriseaduses ei ole täpsustatud, et mingisuguse

---

¹¹⁷ RKTKkm 3-2-1-168-16, p 7.

rikkumise korral on võimalik hagi esitada maakohtusse, tuleb eeldada, et see allub kohustuslikule kohtueelsele organile ehk tööstusomandi apellatsioonikomisjonile. Samuti analüüsis Riigikohus samas asjas, kas võib esineda tööstusomandiga seonduvaid vaidlusi, mis alluvad halduskohtule ning asus seisukohale, et seadusandja tahe on taolist killustatust vältida, mistõttu peaksid kõik tööstusomandiga seonduvad vaidlused jõudma lõppastmes maakohtusse.

Eelnevast nähtub, et apellatsioonikomisjon tegeleb õiguse rakendamisega, ning on kohustuslikuks kohtueelseks organiks tööstusomandit puudutavates asjades. Vaid üksikud eriseadustes välja toodud alused lubavad leiutise omanikul pöörduda otse kohtusse ilma apellatsioonikomisjoni menetluseta. Sellisteks eriseadustest toodud õiguslikeks alusteks saab pidada üksnes sätteid, mis viitavad sõnaselgelt kohtusse pöördumise võimaluse. Patendiseaduses on sellisteks alusteks näiteks sundlitsentsi nõue (PatS § 47), autori isikliku õiguste kaitse (PatS § 51), patenditaotleja õiguste kaitse (PatS § 52 lg 3), patendiomaniku õiguskaitsevahendid ainuõiguse rikkumise korral (PatS § 53) ning nõuded teiste isikute õiguste kaitseks, eelkõige varemkasutusõiguse tunnustamiseks (PatS § 54). Kasuliku mudeli omanik saab pöörduda kohtusse kasuliku mudeli omaniku isikliku õiguste kaitseks (KasMS § 48), kasutada õiguskaitsevahendeid ainuõiguse rikkumisel (KasMS § 50) ning ka teised isikud saavad enda õiguste kaitseks esitada kohtusse avalduse, kui näiteks kahtlustavad, et nende tegevus võib rikkuda kasuliku mudeli omaniku ainuõigust (KasMS §51 lg 4).

Järelikult, kehtiv siseriiklik leiutise kaitseüsteem võimaldab ajutise kaitse kehtivuse ajal esitada kohtusse hagi rikkumise tõkestamiseks üksnes patendikaitse puhul. Kuna kasuliku mudeli seadus ei reguleeri eraldi taotleja õigust kohtusse pöördumiseks, allub sellesisuline vaidlus tööstusomandi apellatsioonikomisjonile. Tööstusomandi apellatsioonikomisjonil ei ole aga õiguslikult ühtegi vahendit, millega kohustada väidetavat rikkujat ajutiste meetmete abil nende rikkumist kõrvaldama. Seetõttu saab väita, et leiutise ajutine õiguskaitse ei ole patendi ja kasuliku mudeli puhul sama ulatuslik, kuna patenditaotlejal on võimalik tugineda patenditaotluse esitamise faktile juba enne ainuõiguse tekkimist kuid kasuliku mudeli taotleja ajutise kaitse ajal kohtusse pöörduda ei saa.

3. AJUTISE KAITSE KOHALDAMINE

3.1. Õiguste jõustamine enne ainuõiguse tekkimist

Kui leiutise omaniku ainuõigust on rikutud, võib leiutise omanik pöörduda oma õiguste kaitseks kohtusse ning kasutada eelnevas peatükis toodud õiguskaitsevahendeid. Arvestades aga kohtumenetluse kestusega ei pruugi ka positiivse lõpplahenduse korral tema õiguste efektiivne kaitse enam võimalik olla¹¹⁸. Näiteks võib muuta käimasolev rikkumine ainuõiguse hilisema jõustamise majanduslikult ebaotstarbekaks. Ajutise kaitse ajal aset leidnud ainuõiguse rikkumise korral on leiutise omanikul õigus esitada oma õiguste kaitseks kohtusse hagi. Patendi puhul sisaldub vastavasisuline norm PatS §-s 52 lg-s 3 ning kasuliku mudeli korral KasMS § 50 lg-s 5.

Leiutis saab kaitse registreerimistaotluse esitamise kuupäevast alates^{119,120}. Teisisõnu, juba leiutise registreerimistaotluse esitamisel on tekkinud leiutise omanikule leiutise registreerimise faktist seondvalt mingisugune õiguslik staatus. Ajutise kaitse sealjuures annab taotlejale leiutise omanikuga sarnased õigused¹²¹. Omanikuga sarnased õigused tähendab, et leiutise taotlejale antakse tinglik õiguslik kaitse, mille kohaselt taotleja saab rakendada teatud õiguskaitsevahendeid, mis hoiaksid ära vahetut ohtu või kahjustumist taotleja tulevikus tekkivale õigushüvele, leiutise ainuõigusele. Samas on selge, et sellised tingliku iseloomuga tulevikus tekkivad õigused ei saa olla piisavaks aluseks kellegi rikkumise eest vastutusele võtmiseks ega saa tuua väidetavale rikkujale kaasa varalisi sanktsioone. Samale seisukohale on jõudnud ka J. Ostrat¹²².

Võiks eeldada, leiutise autor võib pöörduda enda tulevikus tekkiva ainuõiguse kaitseks kohtusse juba ajutise kaitse kehtivuse ajal, mistõttu on asjakohane küsida mis hetkest alates tunnustatakse leiutise autori õigust leiutisele. Autor pakub välja, et sellised õigused võiksid tekkida kolmel teineteist välistaval juhul.

---

¹¹⁸ Kuurberg, M. Ajutiste meetmete kohaldamine Euroopa Kohtus. – Juridica 2007/9, lk 626.

¹¹⁹ TRIPS-lepings, Art 33.

¹²⁰ PatS § 18 lg 1, KasMS § 16¹ lg 1.

¹²¹ Tööstusomandi seadustiku eelnõu seletuskiri. 22.07.2014, lk 86. – Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/toostusomandioiguse_seletuskiri_22-7-2014.pdf.

¹²² Ostrat, J. Uuendatud patendiseadus – teine oluline samm tööstusomandi õiguskaitse seadustiku reformis. – Juridica 2003/7, lk 482.

Esimese variandi kohaselt tekivad leiutise autorile omanikusarnased õigused automaatselt koos leiutise registreerimistaotluse esitamisega ning selle erinevus leiutise ainuõigusest seisneb üksnes selles, et juhul, kui leiutise registreerimistaotlus lükatakse patendiametis tagasi, loetakse, et leiutise omanikul ei ole kunagi leiutise omaniku ainuõiguse sarnaseid õiguseid olnud. Sellise õigusliku lahenduse puhul on aga võimalik, et isik esitab leiutise registreerimiseks taotluse pahatahtlikult juba talle teadaolevalt tööstuslikult kasutuses olevale leiutisele, et saada sellele ajutine kaitse. Seejärel esitab taotleja kohtule PatS § 52 lg 3 alusel hagi, millega palub rikkumise tõkestamist ning esitab tõendeid valikuliselt, jättes kuvandi rikkumisest.

Varasemalt on leidnud kinnitamist, et leiutise ainuõiguse rikkumisega seonduvad vaidlused on äärmiselt keerulised ja nõuavad eriteadmiste rakendamist, mistõttu on selliste meetmete rakendamine väidetava rikkuja vastu majanduslikult survestav. Kui leiutist varasemalt kasutanud pool ei ole suuteline tõendama enda õigust leiutise kasutamisele näiteks varemkasutusõiguse alusel, tuleks kohtul patendiseaduse järgi justkui ajutise kaitse taotlus rahuldada ja kohustada kostjat hoiduma edasisest tegevusest, mis võib kahjustada leiutise taotleja õiguseid. Kuigi pool, kelle vastu ajutisi meetmeid kasutati, saab esitada hiljem nõude meetmetega tekitatud kahju hüvitamiseks, võib rikkumise negatiivne mõju leiutist jääda saatma veel pikalt. Näiteks võib leiutise kaubanduslikku väärtust alandada ainuüksi fakt õigusvaidlusest. Järelikult oleks eelkirjeldatud juhul ajutiste meetmete rakendamise kuritarvitamine võrdlemisi lihtne ning kuritarvitamine põhjustaks õigusliku aluseta ning ebaõiglaselt kahju poolele, kelle vastu selliseid meetmeid kasutatakse.

Teine variant oleks tõlgendada, et leiutise autorile tekivad leiutisega seonduvalt õigused üksnes registreeritud patendiomanikule ning periood leiutise taotluse esitamisest kuni leiutise registreerimiseni loetakse patendiomaniku õigustega kaetud tagantjärele. Selline õiguste tagantjärele tekkimiseks lugemine tähendab, et juhul, kui teine isik kasutab taotleja leiutist ajutise kaitse ajal, saab sellise tegevuse lugeda rikkumiseks alles peale seda, kui leiutise kohta on antud välja registreerimistunnistus. Kuna õigushüve kahjustamist saab ette heita alles peale ainuõiguse tekkimist, ei saa taotleja ajutise kaitse ajal keelata teisel isikul leiutist kasutamast. Järelikult võib tekkida näiteks olukord, kus teine isik kasutab ajutise kaitse ajal patenditaotleja registreerimisjärgus leiutist ning põhjustab sellega ulatuslikku kahju patenditaotleja tulevikus tekkivale ainuõigusele. Teise isiku tegevuse jätkumisel võib juhtuda, et ka ainuõiguse saamisel on

leiutise omanik jäänud püsivalt ilma sellest, mida lootis leiutisest saada. Seega, juhul kui ajutisele kaitsele on võimalik tugineda üksnes ainuõiguse olemasolul, tähendaks see seda, et patenditaotlejal puuduvad igasugused kaitstavad õigused leiutisele ning patenditaotluse avaldamine on risk, millega leiutaja peab arvestama, kui soovib saada leiutise üle monopoli.

Kolmas variant annab õiguste tekkimisele teatava paindlikkuse ning seob selle kas leiutise taotluse avaldamisega tööstusomandi keskameti poolt või väidetava rikkuja teavitamisega leiutise registreerimistaotluse esitamisest taotleja poolt. Sellisel juhul oleks teatud piiratud õiguste tekkimise hetkeks faktiline aeg, mil taotleja teavitab rikkujat taotluse esitamisest või taotluse avaldamise kuupäev. Kaitstavaks hüveks saab pidada tulevikus tekkivad ainuõigust.

Omanikuga sarnased õigused sealjuures tähendab, et leiutise taotlejale antakse tinglik õiguslik kaitse, mille kohaselt taotleja saab rakendada teatud õiguskaitsevahendeid, mis hoiaksid ära vahetut ohtu või kahjustumist taotleja tulevikus tekkivale õigushüvele, leiutise ainuõigusele. Samas on selge, et sellised tingliku iseloomuga tulevikus tekkivad õigused ei saa olla piisavaks aluseks kellegi rikkumise eest vastutusele võtmiseks ega saa tuua väidetavale rikkujale kaasa varalisi sanktsioone.¹²³

Enne leiutise registreerimismenetlust on leiutist võimalik kaitsta ka ärisaladusena. Näiteks võib leiutaja seda eelistada registreerimismenetlusele juhul, kui leiutisel puudub leiutustase, seda on kerge pöördprojekteerida või kui leiutajal on niigi pea täielik turukontroll. Täieliku turukontrolli olemasolu korral võib näiteks patendiga antav ainuõiguse ajaline kehtivus olla oluliselt lühem kui ärisaladuse kaitse korral.¹²⁴ Küll aga on selge, et isegi kui ajutise kaitse kehtivuse ajal peaks leiutise omanik kaitsma oma leiutist ärisaladusena, ei ole seda võimalik teha enam peale patenditaotluse avaldamist ehk siis, kui leiutis on avalikustatud. Patenditaotluse avaldamisel on seega märkimisväärne tähendus patenditaotleja õigusliku positsioonile, mistõttu on hädavajalik, et ajutine kaitse võimaldaks patenditaotlejal kaitsta oma õigusi veel enne ainuõiguse tekkimist.

---

¹²³ Ostrat, J. Uuendatud patendiseadus – teine oluline samm tööstusomandi õiguskaitse seadustiku reformis. – *Juridica* 2003/7, lk 482.

¹²⁴ Munson, D. C. The Patent-Trade Secret Decision: An Industrial Perspective. – *Journal of the Patent and Trademark Office Society* 1996/10, lk 689.

Milliseid õiguskaitsevahendeid leiutise ajutise kaitse kehtivuse ajal kohaldada saaks? PatS § 52 lg 3 sätestab, et patenditaotleja võib ajutise kaitse kehtivuse ajal esitada kohtusse hagi ajutise kaitse ajal asetleidnud ainuõiguse rikkumise korral ja nõuda rikkumise tõkestamist. Järelikult näeb säte sõnaselgelt ette võimaluse, et patenditaotleja võib esitada kohtusse hagi juba ajutise kaitse kehtivuse ajal ehk enne ainuõiguse tekkimist. Rikkumise tõkestamisele kui õiguskaitsevahendile võiks vastata VÕS § 1055-s sätestatud alus kahju tekitava tegevuse keelamiseks või hagi tagamise instituut TsMS § 377 lg 1 mõttes. Nimetatud vahenditest ja nende kohaldamise võimalikkust käsitletakse järgmises peatükis.

Kasuliku mudeli seaduses sisalduv regulatsioon on mõnevõrra erinev PatS § 52 lg-st 3. Nimelt, KasMS § 50 lg 5 ütleb, et enne kasuliku mudeli registreerimise teate avaldamist toimepandud ainuõiguse rikkumise korral tuleb hagi esitada KasMS § 50 lg 4 sätestatud tähtaja jooksul või ühe aasta jooksul, arvates kasuliku mudeli registreerimise teate avaldamise kuupäevast, kusjuures aluseks võetakse hiljem lõppev tähtaeg. Sättest tuleneb, et ajutise kaitse kehtivuse ajal toimepandud rikkumise korral, tuleb hagi esitada (1) aasta jooksul, alates kasuliku mudeli registreerimise teate avaldamist või (2) kolme aasta jooksul arvates ajast, millal sai teada ainuõiguse rikkumise toime pannud isikust eeldusel, et hagi esitab kasuliku mudeli omanik. Lõikeid grammatiliselt tõlgendades nähtub, et ajutise kaitse kehtivuse ajal toimunud rikkumisele tuginedes saab hagi esitada üksnes kasuliku mudeli omanik. Järelikult ei võimalda KasMS § 50 lg-d 4 ja 5 hagi esitada kasuliku mudeli taotlejal.

Teine oluline asjaolu, millele tähelepanu juhtida, on PatS § 52 ja KasMS § 50 pealkirjad. PatS § 52 kannab pealkirja „Patenditaotleja õiguste kaitse“. Ka KasMS-s on sarnase pealkirjaga säte, „Taotleja õiguste kaitse“, kuid nimetatud säte käsitleb üksnes Patendiameti otsuse vaidlustamist apellatsioonikomisjonis ning apellatsioonikomisjoni otsuse vaidlustamist maakohtus. Seega on KasMS-s sisuliselt sama pealkirja kandva § 49 sisuks leiutise taotleja õigus pöörduda maakohtusse alles apellatsioonikomisjoni otsuse vaidlustamisel ega puuduta ajutisest kaitsest tuleneva õiguskaitse rakendamist. Eeltoodust tulenevalt on autor seisukohal, et nii KasMS § 50 lg-s 4 ja 5 grammatiline sõnastus kui ka KasMS §-de 49 ja 50 pealkirjad on sätestatud taotluslikult ning viitavad sellele, et kasuliku mudeli taotlejal ei ole võimalik esitada ajutisel kaitsel põnevat nõuet enda tulevikus tekkiva ainuõiguse kaitseks.

3.2. Õiguslikud kaitsevahendid

Kinnitust on leidnud, et kasuliku mudeli taotleja ja omaniku ajutisest kaitsest tulenev õigustepagas on oluliselt kitsam, kui patenditaotlejal- või omanikul. Seetõttu saab kasuliku mudeli omanik tugineda rikkumisele ajutise kaitse perioodil üksnes juhul, kui ta rikkujat kasuliku mudeli taotluse esitamisest kirjalikult teavitas. Eeldusel, et kasuliku mudeli omanik teavitas rikkujat nõuetekohaselt, saab kasuliku mudeli omanik peale kasuliku mudeli teate avaldamist kasutada kõiki KasMS § 50 lg-s 1 sätestatud õiguskaitsevahendeid. Küll aga ei ole seadusandja ette näinud kasuliku mudeli taotleja õiguste kaitset tulevikus tekkiva ainuõiguse hüvanguks, mistõttu ei saa kasuliku mudeli omanik rakendada õiguskaitsevahendeid ajutise kaitse kehtivuse perioodil.

Ka patendi puhul võib rikkuja teavitamine omada tähendust patendiomaniku õiguste kaitsele. Näiteks, kui patenditaotleja ei teavita teist isikut, et ta on esitanud patenditaotluse, siis on tal võimalik ajutise kaitse ajal toimunud rikkumisele tugineda üksnes osas, mil rikkumine toimus või jätkus peale patenditaotluse avaldamist (PatS § 18 lg 3). Seetõttu on patenditaotleja enda õiguste kaitsmise huvides, et ta teavitab teist isikut võimalikult varakult patenditaotluse esitamisest. Kui patendiomanik on kantud registrisse ning tal on tekkinud patendist tulenev ainuõigus, siis loetakse ajutise kaitse ajal toimunud tegevused patendiomaniku rikkumiseks.

Rikkumised võivad toimuda kahel eristataval ajutise kaitse ajaperioodil ehk ajavahemikul patenditaotluse esitamisest kuni patenditaotluse avaldamiseni ning patenditaotluse avaldamisest kuni patendi väljaandmiseni. Nendest esimesel ajaperioodil loetakse teise isiku tegevus rikkumiseks alates kuupäevast, mil patenditaotleja teavitas rikkujat patenditaotluse esitamisest. Kui patendiomanik enne patenditaotluse avaldamist rikkujat taotluse esitamisest ei teavitanud, ei ole tal võimalik tugineda enne patenditaotluse avaldamist asetleidnud rikkumisele. Kuna patenditaotluse avaldamine tähendab avalikkusele avalikustamist, ei ole pärast patenditaotluse avaldamist väidetaval rikkujal enam võimalik väita, et ta ei teadnud patenditaotluse esitamisest.

Ajavahemikul patenditaotluse avaldamisest kuni patendi väljaandmiseni kohaldub leiutisele ajutine kaitse ning sellel ajal toimunud rikkumisi on võimalik rikkujale ette heita ka juhul, kui patenditaotleja varasemalt rikkujat taotluse esitamisest ei teavitanud. Olukorras, kus patent antakse välja, saab patendiomanik kasutada PatS § 53 lg-s 1 sätestatud õiguskaitsevahendeid ning nõuda

kahju hüvitamist ka nende rikkumiste eest, mis toimusid ajutise kaitse kehtivuse ajal. PatS § 52 lg 3 seevastu annab patenditaotlejale õiguse kaitsta enda tulevikus tekkivat ainuõigust juba ajutise kaitse kehtivuse perioodil. Sätte sõnastusest võib esmapilgul eeldada, et kõne alla võiks tulla VÕS § 1055 rakendamine.

VÕS § 1055 lg 1 annab aluse kahju tekitava käitumise või sellega ähvardamisest hoidumise nõudmiseks. Sätte kolmas lõige sealjuures täpsustab juhte, kus kahju õigusvastane tekitamine seisneb intellektuaalomandi õiguse rikkumises. Nagu ka intellektuaalomandit käsitlevas üldosas tuvastati, eeldab VÕS § 1055 lõigetele 1 ja 3 tuginemine, et nõude esitab intellektuaalomandist tulenevate õiguste omaja. Enne leiutise registreerimismenetluse lõppemist ole leiutise taotlejale tekkinud veel ainuõigust, mis keelaks teistel tema leiutist kasutada, samuti ei ole ainuõiguse tekkimine kindel fakt. Seetõttu ei saa leiutise taotleja ka väita, et on toimunud tema õiguse õigusvastane rikkumine. Järelikult ei võimalda VÕS § 1055 sisalduv regulatsioon esitada patenditaotlejal ajutise kaitse ajal nõuet rikkumise tõkestamiseks.

Kui patenditaotlus on avaldatud ning on patendi väljaandmist takistavad asjaolud puuduvad, võib patenditaotleja ainuõiguse tekkimine olla äärmiselt tõenäoline sündmus. TRIPS-lepingust¹²⁵ ning jõustamisdirektiivist¹²⁶ tuleneb lisaks, et intellektuaalomandiga seonduvate vaidluste korral peab võimaldama ajutiste meetmete kasutamist, hoidmaks ära kahju intellektuaalomandi õiguste omajale. Eelkõige peab olema võimalik selliseid ajutisi meetmeid rakendada läbi kohtule taotluse esitamise. Ajutiste meetmete rakendamise ei sõltu põhiasjast ning selliseid vahendeid peab saama kasutada juba enne põhiasjas otsuse tegemist. Seetõttu võib öelda, et nii ajutised meetmed kui ka ajutine kaitse on suunatud pooltevahelise õigussuhte ajutisele reguleerimisele.

TRIPS-lepingus ja jõustamisdirektiivis sätestatud ajutised meetmed ei ole oma sisult sama, mis on ajutine kaitse. Ajutised meetmed on esialgse õigussuhte reguleerimisvahendid, mida on võimalik kasutada nii rikkumise kiireks tõkestamiseks kui ka tõendite väljanõudmiseks. Ajutine kaitse leiutise kontekstis tähendab tinglikku õiguskaitset, mida on lõplikult võimalik jõustada alles peale ainuõiguse tekkimist, kuid ajutise kaitse ajal peaks olema tagatud intellektuaalomandi õiguskaitse

---

¹²⁵ TRIPS-leping, art 50(1).

¹²⁶ Jõustamisdirektiiv, art 9(1)a.

üldpõhimõtete järgimine, mis hõlmab ka ajutiste meetmete rakendamist TRIPS-lepingu ja jõustamisdirektiivi mõttes.

Esimeses peatükis leidsime, et ka Eesti õiguses on intellektuaalomandi rikkumiste korral võimalik kasutada esialgseid õiguskaitsevahendeid. Riigikohus on märkinud¹²⁷, et kõik tööstusomandiga seonduvad vaidlused, seega ka patendivaidlused, peavad alluma tsiviilkohtule, mistõttu keskendub järgnev analüüs ajutise kaitse rakendamisele läbi hagi tagamise abinõu.

Jõustamisdirektiivi artiklist 9(1a) ning TRIPS-lepingu artiklist 50(1)a tulenevaid ajutisi ja ennetavaid meetmeid on võimalik rakendada TsMS § 377 lg 1 või 2 alusel. TsMS § 377 lg 1 ei ole üldjuhul kohaldatav rikkumise lõpetamisele või sellest edaspidi hoidumisele suunatud nõuete puhul¹²⁸. Seetõttu ei sobi antud säte ka käesoleval juhul rikkumise tõkestamise nõudmiseks PatS § 52 lg 3 mõttes. TsMS § 377 lg 2 annab kohtule loa hageja taotlusel esialgselt reguleerida vaidlusalust õigussuhet, eelkõige asja kasutusviisi, kui see on vajalik olulise kahju või omavoli vältimiseks või muul põhjusel. Muu põhjus õigussuhte reguleerimiseks seonduv vajadusega tagada õigusrahu ja vältida õigusselgusetust tulenevaid kahjulikke tagajärgi pooltele ning selline põhjus peab olema vähemalt sama kaalukas kui ähvardatav kahju või omavoli.¹²⁹ Lisaks, erinevalt TsMS § 377 lg-st 1 ei eelda lg-le 2 tuginemine, et hagi tagamine on seotud kohtuotsuse täitmisega (TsMS § 377 lg 2 II. lause). Sellist hagi tagamist õigustab vajadus kindlustada hageja menetluslik positsioon, mistõttu on nimetatud sättele tuginedes lubatud reguleerida üksnes vaidlusalust õigussuhet ehk vaidlusalune õigussuhe peab olema ka hagi esemeks.¹³⁰

Ainuõiguse rikkumise tõkestamise nõue on oma olemuselt mitterahaline nõue. TsMS § 377 võimaldab mitterahalise haginõude puhul sellest sõltumata vaidlusaluse õigussuhte ajutist reguleerimist¹³¹. Küll aga eeldab igasuguse hagi tagamise taotlus, et esitatakse ka hagi põhinõue. Teatud juhtudel on hagejal esitada põhinõue hagi tagamise taotlusest eraldi. Seda eelkõige juhul, kui põhinõude hilisemaks esitamiseks esineb mõjuv põhjus.

---

¹²⁷ RKTkm 3-2-1-168-16, p 7.

¹²⁸ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse (intellektuaalomandi õiguse rikkumisele tugineva hagi tagamine) eelnõu seletuskiri. 10.03.2020, lk 3.

¹²⁹ Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Komm vlj, lk 529.

¹³⁰ Järvekülg, I., Kõve, V., Ots, J., Torga, M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2018, lk 527.

¹³¹ Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Komm vlj, lk 510.

TsMS § 377 lg 3 lubab tagada ka hagi, milles on esitatud tulevane või tingimuslik nõue või tuvastushagi. Tulevase nõude täitmise hagi saab hageja esitada juhul, kui on alust eeldada, et võlgnik õigel ajal kohustust ei täida (TsMS § 369). Selline hagi esitatakse seega enne nõude sissenõutavaks muutumist, mil kostjale ei saa veel kohustuse rikkumist ette heita¹³². Tulevase nõude hagi tagamise avalduses tuleb põhistada, ehk tuua need asjaolud, mis annavad aluse eeldada, et võlgnik oma kohustust õigel ajal ei täida. Patendi ajutise kaitse kehtivuse ajal võiks sättele tuginemine tulla eelkõige kõne alla olukorras, kus patenditaotleja oskab piisava tõsikindlusega hinnata rikkumisest tekkivat kahju ning sellises ulatuses kahju sissenõudmine rikkujalt ei ole peale peale kohtuotsust realistlik. Enamjaolt on aga patendivaidlused äärmiselt keerulised ja pikad, mistõttu on rikkumisega seotud kahju suurust raske, kui mitte võimatu hinnata.

Tingimuslik nõue tuleneb eelkõige TsÜS §-s 102 kirjeldatud tingimuslikust tehingust. Õiguskirjanduses¹³³ ollakse seisukohal, et selline nõude tekkimine sõltub asjaolust, mille kohta ei ole teada, kas see saabub või mitte, mis tähendab, et hagi esitamise ajal ei ole hageja nõue veel sissenõutav ning ei ole ka teada, kas ja millal nõue üldse tekib. TsMS § 377 lg 3 lisab, et tingimuslikku nõuet ei tagata, kui tingimus ei saabu eeldatavasti menetluse aja kestel. Eraldi vajaks hindamist, mida võiks tähendada väljend „menetluse aja kestel”.

Patenditaotluste puhul avaldati patenditaotlus tavapäraselt 18 kuu möödumisel patenditaotluse esitamise kuupäevast (PatS § 24 lg 2, kusjuures avaldatava patenditaotluse patendinõudluse sisuga määratakse kindlaks ajutise kaitse ulatus. Keskmiselt kestis leiutise registreerimismenetlus kaks aastat, mis tähendab, et peale patenditaotluse avaldamist ning enne patendi väljaandmist kestab keskmiselt kuus kuud periood, kus patendinõudlus võimaldab küll määrata ajutise kaitse ulatust, kuid patendist tulenevat ainuõigust ei ole veel tekkinud. Seega kui patenditaotleja esitab peale patenditaotluse avaldamist ajutisest kaitsest tulenevalt hagi tagamise taotluse, on hagi esitamise tingimuseks ainuõiguse saamine hagi menetluse kestel, mis ei ole väga realistlik. Seetõttu tuleks öelda, et ka tingimuslikule nõudele tuginedes ei ole patenditaotlejal üldiselt võimalik ajutisest kaitse ajal enda tulevikus tekkivaid õigusi kaitsta.

---

¹³² *Ibidem*, lk 532.

¹³³ Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Komm vlj, lk 532.

TsMS § 378 lg-s 2 nimetatud abinõude kohaldamisel tuleb hagejal tõendada, et ta on hagi esitamiseks õigustatud isik ehk intellektuaalomandi õiguste omanik või muu isik, kellel on seadusest tulenevalt õigus esitada hagi¹³⁴. Kuivõrd PatS § 52 lg 3 sätestas sõnaselgelt patenditaotleja õiguse nõuda rikkumise kõrvaldamist juba ajutise kaitse ajal, saab tuletada, et patenditaotleja on hagi esitamiseks õigustatud isik ning saab taotleda hagi tagamist TsMS § 378 lg 2 alusel. Eraldi tuleb vasta küsimusele, mis on ajutise kaitse ajal kaitstavaks õigushüveks.

Eelnevast nähtub, et kehtiv tsiviilkohtumenetluse seadustik, selle õiguspraktika ning õiguskirjandus pigem ei toeta ajutise kaitse meetmete kohaldamist ajal, mil ainuõigust ei ole veel tekkinud ning selliste meetmete kasutamine ajutise kaitse ajal ei saa tuua endaga kaasa varalisi sanktsioone. Hagi tagamist esialgse õiguskaitsevahendina saab kasutada teatud piiratud juhtudel, kuid see eeldab, et leiutise registreerimistunnistus väljastatakse menetluse kestel. Samas ei ole tegevuse tõkestamiseks esitatava taotluse esitamine otseselt välistatud, mistõttu tõlgendades hagi tagamise regulatsiooni kooskõlas TRIPS-lepingu ja jõustamisdirektiiviga võib eeldada, et ajutisest kaitsest tulenev patenditaotleja tulevikus tekkiv ainuõigus on midagi, mida peab olema võimalik kaitsta juba ajutise kaitse ajal.

3.3. Ajutise kaitse instituudi kujunemine

3.3.1. Rahvusvaheline ja EL õigus

WIPO mudelseaduses¹³⁵ on põgusalt mainitud ajutise kaitse sätestamist. Mudelseadus reguleeris küll üldist patendisüsteemi, sealhulgas ka patendi avaldamist, kuid ei näinud ette, et liikmesriigil on kohustus avaldada ka patenditaotlus, kuna sellise topelt avaldamisega tõuseb halduskoormus ning kasvavad kulud. Küll aga mõõndi, et taotluse avaldamine võib olla vajalik, et tagada vastulausetes esitamise võimalikkus enne patendi väljaandmist või kui liikmesriigis on kasutusel edasilükatud ekspertiisi süsteem. Varasem avaldamine sealjuures kiirendab tehnoloogilise teabe vahetamist. Viidati ka, et juhul, kui liikmesriik näeb ette patenditaotluse avaldamise, on soovitatav

---

¹³⁴ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse (intellektuaalomandi õiguse rikkumisele tugineva hagi tagamine) eelnõu seletuskiri. 10.03.2020, lk 8.

¹³⁵ WIPO Model Law for Developing Countries on Inventions: Patents. Geneva: WIPO 1979.

anda taotlejale ajutine kaitse. Ajutise kaitse abil saaks taotleja nõuda näiteks rikkujalt kahjutasu, kuid ainult pärast patendi väljaandmist.¹³⁶

Lisaks WIPO mudelseadusele sisaldub ajutise kaitse element ka Euroopa patendikonventsioonis¹³⁷. Euroopa patendikonventsioon käsitleb Euroopas väljastatud patentidele kohalduvat õigust ning selle peamiseks eesmärgiks on tagada Euroopa patentide võrdväärne ja ühetaoline kaitse kõikides liikmesriikides. Lisaks rõhutatakse konventsioonis läbivalt, et Euroopa patendist tulenev õigus peab olema vähemalt samaväärne siseriiklikus õiguses väljastatud patendiga. Konventsiooni artikkel 67 lg 1 sätestab, et patenditaotluse kohase avaldamise päevast tuleb tagada taotlejale ajutiselt samaväärsed õigused nagu patendi omanikule. Teiste sõnadega, Euroopa patendikonventsioon näeb ette, et ajutine kaitse on õiguslikult samaväärne väljaantud ehk Eesti kontekstis patendiameti kontrollitud ja väljastatud patendiga. Kuivõrd konventsioon ajutise kaitse osas kitsendusi ei sea, saab konventsiooni kohaselt patenditaotleja taotluse avaldamisest alates kasutada samu õiguskaitsevahendeid, mida saaks kasutada registreeritud patendi omanik.

Sätte teine lõige lisab, et liikmesriik võib ette näha, et Euroopa patenditaotlus ei taga patendiomanikuga samaväärset kaitset, kuid rõhutab, et Euroopa patenditaotluse avaldamisest tulenev õiguskaitse ei tohi olla kitsam kui kaitse, mis antakse sisulist ekspertiisi mitteläbinud patenditaotlusele selle kohustusliku avaldamise korral. Lisaks, artikli 67 lg 2 viimane lause ütleb, et liikmesriik peab igal juhul tagama, et taotlejal oleks võimalik alates taotluse avaldamise kuupäevast nõuda mõistlikku hüvitust igalt isikult, kes on kasutanud leiutist tingimustel, mis loetakse siseriikliku õiguse kohaselt patendi rikkumiseks.

Selleks, et patenditaotlejal oleks õigus nõuda mõistlikku hüvitist tema leiutist kasutavalt isikult, peab selline tegevus olema käsitletav rikkumisena ka siseriiklikus õiguses. Varasemast käsitlusest on saanud kinnitust, et Eesti õigussüsteemis ei saa ajutine kaitse endaga kaasa tuua varalisi sanktsioone enne, kui ainuõigus on tekkinud, mistõttu on selge, et ka Euroopa patenditaotleja ei saa ajutise kaitse ajal Eestis nõuda ka mõistlikku hüvitist leiutise kasutamise eest enne ainuõiguse tekkimist.

---

¹³⁶ *Ibidem*, lk 80 p 132(e).

¹³⁷ Euroopa patentide väljaandmise konventsioon (Euroopa patendikonventsioon). – RT II 2002, 10, 40. Euroopa patentide väljaandmise konventsiooni (Euroopa patendikonventsioon) muutmise akt. – RT II 2002, 11, 41.

Euroopa Patendiamet on mõnedes oma otsustes puudutanud ka ajutist kaitset käsitlevaid küsimusi. Näiteks on selgitatud, ajutine kaitse kaitseb patenditaotlejat ka juhul, kui patendi maksetähtaeg on möödunud¹³⁸ ja et patenditaotluse tagasivõtmisel kaotab ajutine kaitse tagasiulatuvalt oma kehtivuse, mis tähendab, et patendil ei ole kunagi olnud kaitsvat toimet¹³⁹. Patenditasu maksekuupäeva möödalaskmisel peab siiski arvestama, et teatud aja möödudes loetakse patenditaotlus tagasivõetuks ning leiutise omanik jääb patendikaitsest ilma.

Eelnevast nähtub, et ajutine kaitse lisati patendiseadusesse seega eelkõige seetõttu, et Eesti õigus näeb ette patenditaotluse avaldamise 18 kuu möödumisel taotluse esitamisest. Sellise kohustusliku varasema avaldamisega avalikustatakse suures ulatuses leiutise sisu, kuigi patenditaotlejal ei ole veel tekkinud patendiomaniku ainuõigust. Teisisõnu, kuigi taotluse varasem avaldamine teenib avalikkust läbi leiutise kiirema avalikustamise, nõrgestab see oluliselt patenditaotleja õiguslikku positsiooni. Selleks, et tasakaalustada patenditaotleja õiguseid, nähti ette ajutise kaitse instituut, mis kaitseb leiutise omaniku huve ajal, mil ta ei saa veel tugineda absoluutsele ainuõigusele.

3.3.2. Siseriikliku õiguse kujunemine

Kasuliku mudeli seaduse muutmise eelnõu¹⁴⁰, mille lõpptulemuseks oli muuhulgas esmakordselt ajutise kaitse seadusesse toomine kasuliku mudeli kontekstis, algtekstis ega eelnõu seletuskirjas ei ole põhjendatud ajutise kaitse instituudi seadusesse viimist. Täpsemalt, kasuliku mudeli seaduse muutmise eelnõu algtekst ei näinudki ette ajutise kaitse võimalust ning see lisati eelnõusse muudatusettepanekul teisel lugemisel. Autori hinnangul saab seletuskirjast siiski tuletada, et ajutine kaitse toodi kasuliku mudeli seadusesse patendiseaduse eeskujul õigusteooria ühtlustamiseks.

---

¹³⁸ European Patent Office. Opinion of the Enlarged Board of Appeal 27.11.2000, G 0004/98, *Designation fees*. – Arvutivõrgus: <https://www.epo.org/law-practice/case-law-appeals/recent/g980004ex1.html> (25.04.2022).

¹³⁹ European Patent Office. Decision of the Board of Appeal 15.01.2020, J 0006/19, *System and method for Oxidation of Ammonia*.

¹⁴⁰ Kasuliku mudeli seaduse muutmise seaduse eelnõu. 127 SE. – Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/6e6cf5fd-18ba-37c5-93ee-acfa792812fe/Kasuliku%20mudeli%20seaduse%20muutmise%20seadus>.

Nimelt oli esimese kasuliku mudeli seaduse kohaselt, mis mäletatavasti ei reguleerinud veel ajutist kaitset, õiguskaitsse saamise aluseks tunnistus, mis oli registreerimisprotsessi lõppprodukt, mitte leiutise registreerimistaotluse esitamine. Teiste sõnadega, üksnes kasuliku mudeli registreeritud omanikul oli ainuõigus leiutise üle (KasMS¹⁴¹ § 13 lg 1) ning omaniku staatus tekkis alles peale seda, kui isik oli kantud registrisse leiutise omanikuna (KasMS § 13 lg 2) ehk leiutise registreerimisprotsess pidi õiguskaitsse saamiseks saama positiivse otsuse. Eeltoodust tulenevalt ei olnud ka esimese kasuliku mudeli seaduse kohaselt kasuliku mudeli registreerimisel kui faktil iseseisvat õiguslikku tähendust. Antud sätte muutmisel oli tegemist olulise põhimõttelise muudatusega, millest tulenevalt tuli kasuliku mudeli seaduses reguleerida ka ajutise kaitse maht ja ulatus.

2013. a kevadel avaldati autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu ning tööstusomandi seadustiku eelnõu väljatöötamise kavatsus, mille teisest lisast¹⁴² nähtub, et eesmärgiks tööstusomandi seadustiku väljatöötamisel on kodifitseerida olemasolev regulatsioon parema õigusloome tagamiseks, ühtlustada tööstusomandi õigus ülejäänud eraõigusega, kõrvaldada ebaselged normid ja ühtlustada sarnaseid menetlusi ning toetada teadmistepõhise majanduse arengut.

Väljatöötamise kavatsuse raames koostatud tööstusomandi koondkaardistuses¹⁴³ toodi esmalt välja, et nii patendiseaduses kui kasuliku mudeli seaduses on samasisuline regulatsioon õigussuhte ajutiseks reguleerimiseks. Selline õigussuhte reguleerimine toimub hagi tagamise korras ning arvestades, et eriseadustes toodud sätted dubleerivad menetlusseaduse vastavaid sätteid, tekib küsimus üld- ja erisätete vahekorras. Esialgse lahendusena pakkus K. Härmand välja, et tuleks kaaluda materiaalõiguses hagi tagamise regulatsiooni kehtestamisest kuna TsMS § 378 lg 2 loetelu juba hõlmab eriseadustes sätestatud hagi tagamise meetmeid või alternatiivselt juhul, kui menetlusseaduse regulatsioon ei hõlma eriseadustes nimetatud sätteid õigussuhte ajutiseks reguleerimiseks, tuleks täiendada menetlusseadust.

---

¹⁴¹ Kasuliku mudeli seadus. – RT I, 1994, 25, 407.

¹⁴² Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu ning tööstusomandi seadustiku eelnõu väljatöötamise kavatsus 13-0310/01, lisa 2. Eelnõu ja selle lisadega on võimalik tutvuda aadressil: <https://eelnoud.valitsus.ee/>.

¹⁴³ Kalmet, T., Sehver, A., Sarap, M., Kelli, A., Kartus, R., Putk, M., Härmand, K., Elunurm, S., Adamsoo, R. Tööstusomandiõigusega kaasnevate probleemide koondkaardistus. 2012, sine loco, lk 23–24.

Tööstusomandi seadustiku eelnõus sisaldub leiutise ajutise kaitse regulatsioon §-s 97.¹⁴⁴ Kodifitseerimise tulemusel oleks nimetatud säte kuulunud leiutist puudutavasse üldsätete osasse. Sätte esimene lõige sätestab, et leiutis saab ajutise kaitse taotluse esitamise kuupäevast kuni leiutisele kaitse saamiseni, ehk ajutise kaitse kehtivust ning olemust ennast ei ole muudetud ning samasisuline regulatsioon sisaldub ka kehtivas õiguses. Sätte teine lõige sätestab leiutise omaniku õiguse nõuda mõistlikku hüvitist ajutise kaitse kehtivuse ajal. Sisuliselt on seega mõistliku hüvitise saamiseks oluline, et leiutise registreerimismenetlus oleks saanud positiivse tulemuse ehk menetluse tulemusel on antud välja patent või registreeritud kasulik mudel.

Lõike 2 punktid 1 ja 2 täpsustavad, et hüvitamise nõue on võimalik esitada isiku vastu, kes kasutas patenti või kasulikku mudelit patenditaotluse avaldamisest kuni patendi väljaandmiseni või kasuliku mudeli registreerimiseni või pärast taotlejalt patendi või kasuliku mudeli taotluses sisalduva eestikeelse nõudluse ja leiutiskirjelduse saamist. Seega oleks planeeritud muudatuse tulemusel jäänud püsima põhimõte, siiski praeguse õiguskorraga võrdlemisi sarnane regulatsioon, mille kohaselt varalisi nõudeid saab ajutisest kaitsest tulenevalt esitada alles peale leiutise ainuõiguse tekkimist.

Segasemaks muudab eeltoodu asjaolu, et § 97 regulatsiooni all selgitati lisaks, et leiutise omaniku absoluutne õigus ehk ainuõigus tekib alles leiutise registreerimisega ning leiutise taotluse esitamine sellist õigust ei taga. Järelikult ei loeta leiutise kasutamist enne ainuõiguse tekkimist deliktiõiguslikult kaitstud õigushüve rikkumiseks, mistõttu ei ole leiutise ajutisele kaitsele tuginemine ka ainuõiguse tekkimisel deliktiõiguslik nõue. Seletuskiri jätab vastamata, mida selline nõue endast kujutab. Samas, kuna tegemist on lepinguvälise võlasuhtega, deliktiõiguslikult kaitstud õigushüve rikkumist ei ole toimunud ning käsundita asjaajamisest tulenevale nõudele tuginemine on oma olemuse poolest välistatud, võiks öelda, et ajutise kaitse ajal toimepandud rikkumise korral nõude esitamine saab tugineda alusetu rikastumise sätetele. Tööstusomandi seadustiku eelnõust ei ilmne, et patenditaotlejale oleks jäetud võimalus esitada hagi enne ainuõiguse tekkimist, ajutise kaitse ajal.

---

¹⁴⁴ Tööstusomandi seadustiku eelnõu seletuskiri. 22.07.2014. – Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/toostusomandioiguse_seletuskiri_22-7-2014.pdf (01.04.2022).

Nimetatud eelnõule andis eksperdina tagasisidet¹⁴⁵ J. Ostrat. Muuhulgas tõi ta § 97 kohta välja, et reguleerimata on jäetud ajutise kaitse vaidluses kostja õiguskaitsevahendid. Samuti esitas ta näite, kus ainuõiguse tekkimisel esitatakse hagi tuginedes ajutisele kaitsele ja nõutakse hagi tagamist. Hagi tagamise tulemusel peatatakse ainuõigust rikkuv tegevus ning kostja tooted lähevad käibest välja. Selliselt tekib kostjale kahju, kes esitab leiutise tühistamiseks hagi ning leiutis tühistatakse. Teisisõnu tekib olukord, kus väidetav leiutise ainuõiguse omanik esitab väidetava rikkuja vastu alusetust rikastumisest tulenevalt hagi, mille põhitaotluseks on ajutise kaitse ajal asetleidnud rikkumise teel saadud tulu väljanõudmine. Kõrvaltaotlusena palutakse hagi tagamist ja nõutakse rikkumise tõkestamist ja rikkumisega seonduvate kaupade käibest kõrvaldamist. Hagi taotluse rahuldamisel tekib aga kostjale kahju, mida tal ei ole võimalik sisse nõuda ei kahju õigusvastase tekitamise ega alusetu rikastumise alusel, mistõttu on vajalik näha koheselt ette kaitsemeetmed ka kostja õiguste tagamiseks.

3.4. Ajutine kaitse osana intellektuaalomandi kaitsesüsteemist

Ajutine kaitse on ajutine abinõu, mida kohus kohaldab isiku õiguste kaitsmiseks enne kohtuvaidluse lõppu, s.o kohtumenetluse ajaks.¹⁴⁶ Euroopa Kohtu menetluses nimetatakse esialgset õiguskaitset tagavat instituuti ajutiseks meetmeks.¹⁴⁷ Samuti on kasutatud „ajutise meetme“ (inglise keeles *provisional measure*) terminit nii TRIPS-lepingus¹⁴⁸ kui ka jõustamisdirektiivis¹⁴⁹. WIPO mudelseaduses on aga kasutatud terminit „provisional protection“ ehk otsetõlkes ajutine kaitse. M. Kuurberg on pakkunud¹⁵⁰, et terminit „ajutine meede“ kasutatakse eristamiseks seda siseriiklikus õiguses kasutatud esialgsest õiguskaitsest. Eelnev töö kinnitab, et neil on kõigil õigussuhet esialgselt reguleeriv toime. Seetõttu uuritakse käesolevas peatükis leiutise ajutise kaitse kui esialgse õiguskaitse tähendust intellektuaalomandi kaitsesüsteemis, võttes aluseks varasemalt

---

¹⁴⁵ Ostrat, J. Eksperdi aruanne tööstusomandi seadustiku eelnõu läbivaatamise kohta. Tallinn 2014. – Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/eksperdi_aruanne_toostusomandi_seadustiku_eelnou_kohta.pdf (24.04.2022).

¹⁴⁶ RKHKo 3-3-1-19-17, p 15.

¹⁴⁷ Kuurberg, M. Ajutiste meetmete kohaldamine Euroopa Kohtus. – *Juridica* 2007/9, lk 626.

¹⁴⁸ TRIPS-leping, Art 50.

¹⁴⁹ Jõustamisdirektiiv, pp 22.

¹⁵⁰ Kuurberg, M. Keelekasutuse reeglid Euroopa Kohtus. Menetlusterminoloogia erisused Euroopa Kohtus ja Eesti kohtutes. – *Juridica* 2007/8, lk 589.

analüüsitud tõhusa intellektuaalomandi kaitse väärtused millele lisanduvad leiutise ja selle õiguskaitsest tulenevad erisused.

Esialgse õiguskaitse instituut iseenesest ei ole õigussüsteemis uus nähtus. Kuigi leiutisega seonduvad vaidlused kuuluvad Eestis eraõiguse ning seega ka tsiviilmenetluse valdkonda, millest tulenevalt oleks korrektsem ja täpsem nimetada seda hagi tagamiseks, käsitleb autor nimetatud vahendit esialgse õiguskaitse eesmärgil võimaldada termini võimalikult laia tõlgendust erinevate aktide vahel.

Esialgse õiguskaitse määratlus leiutise ajutise kaitse kontekstis peab olema kooskõlas TRIPS-lepingus ja jõustamisdirektiivis sätestatud üldiste põhimõtetega ning ka spetsiifiliste ajutisi meetmeid käsitlevate sätetega. Seetõttu võib kõiki varasemalt käsitletud õigusakte vaadelda leiutise õiguskaitse kontekstis. Esimeses peatükis leiti, et olulisimateks kandvatest eesmärkidest õiguskaitse ulatuse kindlaksmääramisel peab esmalt olema see, et leiutise kaitse ei tohi olla ülemäära koormav ega kulukas ning teisalt ka see, et alati tuleb arvestada intellektuaalomandi olemusest tulenevate eripäradega.

Jõustamisdirektiiv sätestas põhimõtte¹⁵¹, mille kohaselt tuleb meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid olema alati piiritletud nii, et need arvestaks kohtuasja eripäraga, intellektuaalomandi õiguse iseärasustega ja rikkumise iseloomuga. Leiutise ainuõiguse kui intellektuaalomandi õiguse iseärasusteks saab pidada seda, et patent annab patendiomanikule teiste tööstusomandi kaitsevahendite kõrval võrdlemisi tugeva ja laiaulatusliku õiguskaitse. Samas antakse selline tugev monopol oluliste piirangutega. Näiteks on võimalik leiutist patendiga kaitsta maksimaalselt 20 aastat ning peale seda ei ole leiutise omanikul võimalik enam tugineda leiutise omaniku ainuõigusele. Samuti eeldab kogu leiutise registreerimismenetlus, et leiutis ja selle sisu, vähemalt suuremas ja olulisemas osas, avaldatakse. Leiutise avaldamine võib toimuda ka enne leiutise registreerimist, nagu sätestab siseriiklik õigus patendiseaduses. Leiutise avaldamisega saab leiutis üldsusele kättesaadavaks ning seda hoolimata sellest, kas leiutis hilisemalt registreeritakse. Järelikult on leiutise taotleja sunnitud patendikaitse saamise eesmärgil riskima sellega, et avaldab avalikkusele oma leiutise sisu vastutasuks tulevikus tekkivale ainuõigusele ning ajutise kaitse ajal

---

¹⁵¹ Jõustamisdirektiiv, pp 17.

võib toimuda tegevus, mis võib tema õigust kahjustada. Selliselt on tema õiguslik positsioon aga märgatavalt nõrgem võrreldes olukorraga, kus leiutaja jätkaks leiutise kaitsmist ärisaladusena.

Lisaks tuleb arvestada kohtuasja eripärasustega. Võib juhtuda, et kolmanda isiku tegevusel on nii ilmselge kahju tekitav iseloom leiutise taotleja tulevikus tekkivale ainuõigusele või et taoline tegevus ei ole küll veel täielikult tõendatud, kuid selle tegevuse toimumise tõenäosus on piisavalt suur ning tegevuse tulemusel põhjustatav kahju tulevikus tekkivale ainuõigusele on märkimisväärne.

Patendivaidlused on tihtipeale äärmiselt kulukad, kuna patendivaidlused on keerulised ning eeldavad põhjalikke teadmisi ja ekspertide kaasamist. Näiteks olukorras, kus on toimub vaidlus selle üle, kas teatud kindlate omaduste puidulakk rikub teise patendiomaniku ainuõigust, tuleb ainuõiguse rikkumisel patendiomanikul tõendada, et teine vastaspool on kasutanud oma toodangus täpselt ainuõiguste omaja patenteeritud ainet. Rikkumise tõendamiseks võib olla tarvilik esitada võrdlus kahe puidulaki koostise kohta, võrreldes selle omadusi vedelana ja kuivanult, millise tehnoloogia abil on ainet toodetud ning kuidas mõjutavad tootmistingimused lähteainete omavahelisi reaktsioone. Selliste asjaolude osas hinnangu andmine eeldab aga eksperdi kaasamist ning selle võrra suurenevad märgatavalt ka vaidlusega kaasnevad kulud.

TRIPS-lepingu sätestas olulise põhimõtte, mille kohaselt ei tohi intellektuaalse omandist tulenevate õiguste kaitsmine olla liigselt koormav ning nägi ette ajutiste meetmete rakendamise võimaluse. Jõustamisdirektiiv täiendab ajutiste meetmete sisu ning suunab ja julgustab kohtuid õigussuhteid esialgselt reguleerima, kui õigussuhte esialgselt reguleerimata jätmine võiks põhjustada intellektuaalomandi õiguste omajale ulatuslikku või pöördumatut kahju. Leiutise õiguskaitse vaidlused muudab keeruliseks tavapäraselt asjaolu, et leiutisest tuleneva ainuõiguse rikkumise korral ei ole enamjaolt rikkumine ilmselge, nagu see võib olla kaubamärgi puhul.

Samal ajal ei saa unustada, et patendisüsteem eeldas patenditaotluse avaldamist ning sellist avaldamist kannab idee, et patenteeritava leiutise võimalikult varajane avalikkusele kättesaadavaks tegemine innustab innovatsiooni, ehk tegemist on avalikkuse hüvanguks leiutaja tulevaste õiguste mahu avaldamise kaudu. Ei saa välistada, et teine isik loob patenditaotluses avaldatu abil täpselt samasuguse leiutise ning esitab selle kohta kasuliku mudeli registreerimistaotluse.

Juhul, kui eitada ajutise kaitse ajal tulevaste ainuõiguste kaitseks hagi esitamise ning õiguskaitsevahendite kasutamise võimalikkust, jõuaksime me tulemuseni, kus avalikkuse hüvanguks on nõrgestatud patenditaotleja tulevikus tekkivat ainuõigust niivõrd, et ainuõiguse jõustamine ning rikkujalt kahju hüvitamise nõudmine ei ole enam turuolukorda arvestades majanduslikult otstarbekas. Arvestades, et leiutise patenditaotlusest kopeerinud isik ei pruugi olla teadlik leiutise väljatöötamiseks kantud kulutuste suuruselt, kuna ta ei ole ise pidanud taoliseid väljaminekuid leiutise kasutamiseks tegema, turustab ta leiutisest saadavat tulu oluliselt soodsamalt, kui leiutise autor. Eeltoodud utreeritud näite pinnalt ilmneb selgelt, et patenditaotleja tulevast ainuõigust võib olla võimalik kaitsta üksnes ajutise kaitse ajal hagi esitamise ning esialgse õiguskaitse taotlemisega, mistõttu võiks esialgse õiguskaitse taotluse rahuldumata jätmine antud olukorras minna vastuollu TRIPS-lepingu artiklitega 41(1) ja 50(1)a.

Ka Eesti kohtupraktikas leidub näiteid patendivaidluste kulukusest, olgugi et praktikat on liialt vähe, et hinnata keskmise vaidluse kulukust. Samas annavad järgnevalt esitatud praktilised olukorrad aimu, millisesse suurusvahemikku võib kohtuvaidlus jääda. Näiteks on Harju Maakohus mõistnud välja¹⁵² vastaspoolelt ainuõiguste omaja kasuks 245 624 eurot, hageja ise märkis tsiviilasja hinnaks 649 928,85 eurot. Märgitud vaidluses esitati hagi patendi ja kasuliku mudeli õigusvastase kasutamise keelamiseks ja kohustamiseks hoiduda edasisest rikkumisest ning kahjuhüvitise väljamõistmiseks patendi õigusvastase kasutamise eest. Teises vaidluses¹⁵³ esitati patendist tulenevate õiguste edaspidisest rikkumisest hoidumiseks, kuid hagist loobuti. Nimetatud kohtuasjas mõisteti menetluskuludena välja ca 12 000 eurot, kusjuures kostja lepingulise esindaja kulu oli üle 20 000 euro.

Esitatu kinnitab, et patendivaidlused võivad olla võrdlemisi kulukad. Samuti on ainuõiguste omajal raske tõendada kogu tekkinud kahju, mistõttu ei kajastu need sageli väljamõistetud kahjuhüvitis. Lähtudes nii põhimõttest, et menetlus ei tohi olla ülemäära kulukas kui ka sellest, et arvestada tuleb nii kohtuasja enda eripäradega kui ka intellektuaalomandi õiguse erisustega, tuleb järeldada, et ajutise kaitse instituudile tuginemine võib olla üks tõhusamaid leiutise ainuõiguse kaitse vahenditest. Seetõttu on ajutise kaitse ajal hagi esitamine väidetava rikkumise tõkestamiseks

---

¹⁵² HMKo 2-10-22551.

¹⁵³ HMKo 2-18-11536.

patendivaidluste korral seni seadusandja ja õiguskirjanduse kohaselt alahinnatud vahend intellektuaalomandi õiguste tõhusaks kaitseks.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärgiks oli selgitada välja, mis on ajutise kaitse funktsioon, kuidas ajutisest kaitsest tulenevat õigust jõustada ning millised õiguslikud probleemid vajavad lahendust. Püstitatud eesmärgini jõudmiseks oli vajalik esmalt uurida, milline on üldine intellektuaalomandi kontseptuaalne raamistik, milline on selle õiguskaitseüsteem ja milliseid vahendeid on võimalik intellektuaalomandi õiguste jõustamiseks kasutada. Kuna intellektuaalomandi vorme on erinevaid ning kõikidel neil on oma erisused nii õiguskaitse tekkimise alustes, selle olemuses, kestuses ja ulatuses, tuli lisada ajutiste meetmete tähenduse selgitamiseks eelnevale ka leiutise olemusest ja selle õiguslikust regulatsioonist tulenevad eripärad. Esmaste allikatena kasutati töös intellektuaalomandi õigust ning patendi- ja kasuliku mudeli õigust käsitlevaid rahvusvahelisi lepinguid, Eesti ja Euroopa Liidu õigusakte ning Eesti kohtute ja Euroopa Liidu Kohtu praktikat.

Magistritöö eesmärgist tulenevalt otsiti vastust järgnevatele uurimisküsimustele:

- 1) kas leiutise ajutise kaitse instituut kaitseb sama ulatuslikult nii patenti, kui kasulikku mudelit;
- 2) mis on ajutise kaitse roll leiutise õiguskaitseüsteemis;
- 3) kas ja millised õiguskaitsevahendeid on võimalik ajutise kaitse instituudi raames rakendada.

Töö struktuuri jaotus on koostatud nii, et see võimaldaks käsitlust üldiselt üksikule, mistõttu analüüsiti esimeses peatükis ajutiste meetmete rolli intellektuaalomandi süsteemis. Samuti käsitletakse intellektuaalomandi struktuuri, intellektuaalomandist tulenevat õigust ning selle jõustamist. Intellektuaalomandi kaitseüsteemis on mitmeid olulisi üldiseid põhimõtteid, millega peab läbivalt arvestama, olenemata intellektuaalomandi vormist või kaitsemeetmest. Nendest olulisimateks ajutise kaitse tähenduses võib pidada TRIPS-lepingus sätestatud nõuet, et intellektuaalomandi õiguskaitse tagamisega seonduvad menetlused ei tohi olla ülemäära keerulised või kulukad ning jõustamisdirektiivist tulenev kohustus arvestada iga intellektuaalomandi õiguse eripärasustega.

Töö käigus ilmnas, et juba TRIPS-leping nägi ette ajutised meetmed, mida kohtutel peab olema võimalik rakendada hageja taotlusel. Selliseid meetmeid peab olema võimalik rakendada

takistamaks intellektuaalomandi rikkumist ja vältimaks õigust rikkuvate kaupade pääsu kaubandusse ning ka siis, kui meetmete rakendamine on vajalik rikkumise kohta käivate tõendite säilitamiseks. TRIPS-lepingus sätestatud intellektuaalomandi kaitse põhimõtete täiustamiseks võeti vastu direktiiv 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta. Jõustamisdirektiiv täiendas oluliselt TRIPS-lepingus seatud eesmärgi ja kohustusi. Näiteks näeb jõustamisdirektiiv ette, et ajutisi meetmeid peab olema kasutada ka juhul, kui rikkumist võimaldavale isikule otseselt rikkumise eest vastutust ette heita ei saa. Nimetatud analüüsis osas jõuti ka järeldusele, et ajutiste meetmete rakendamisel tuleb eelkõige hinnata poolte õiguslikku vahekorda ning kaaluda, kas intellektuaalomandi õiguste omaja õiguseid on võimalik tõhusalt kaitsta ilma kolmandate isikute õigusi riivamata. Juhul, kui vastus eelmisele küsimusele on eitav, on ajutine meede tõenäoliselt sobiv.

Intellektuaalse omandiga seonduvad vaidlused kestavad sageli kaua ja on kulukad, kuid siiski kajastub reaalne kahju harva väljamõistetud kahjuhüvitisest. Ajutised meetmed peaksid seetõttu olema üks peamisi vahendeid intellektuaalomandi õiguste jõustamiseks, kuna võimaldab tõkestada rikkumist koheselt, hoides ära kahju suurenemise. Siiski leidis kinnitust, et ajutiste meetmete rakendamine on ebakindel. Kohtud peavad ajutiste meetmete rakendamisel nõudma väidetavalt õiguste omajalt, et viimane esitaks kohtule tõendid, mis annaksid kohtule piisava kindlusastme meetmete rakendamise õiguspärasuse kohta. Praktikast tähendab piisava kindlusastme nõue sageli seda, et väidetavalt õiguste omajalt nõutakse põhinõudes esitatud asjaolude tõendamist mahus, mida ta ei suuda pakkuda. Üleliigse tõendamiskoormise põhjuseks võib olla intellektuaalomandi õiguskaitstes kasutatavate ajutiste meetmete erinevus tavapära tsiviilmenetluses kasutatavatest ajutistest meetmetest nagu esialgne õiguskaitse või hagi tagamine. Lisaks võib esialgsete õiguskaitsevahendite kasutamine olla ebapopulaarne seetõttu, et isikute õigustesse sekkumine peaks toimuma ajal, mil asjaolud ei ole veel tõendatud ning taolise hagi tagamisega kaasneb suur risk, et meetmed hilisemalt tühistatakse.

Autori jõudis töös järeldusele, et ajutised meetmed intellektuaalomandi kaitsesüsteemis on midagi, mis laiendab kohtute diskretsiooniotsuse piire ühes konkreetses õigusvaldkonnas ning mis rõhub kohtu sekkumisele. Selline sekkumine peab olema võimalik enne asjas põhiotsuse tegemist, sageli ka enne rikkumise tõendamist. Kohtu ülesanne on pooltevahelised suhted ajutiselt reguleerida nii, et see tagaks õigusrahu kuni vaidluse sisulise lahendamiseni. Lisaks sellele, et ajutiste meetmete

võimaldavad varajast sekkumist intellektuaalomandi õiguse rikkumisse, suunab sellise abinõu kasutamine pooli ka läbirääkimistele.

Leiutise registreerimismenetluse üheks elemendiks on leiutise taotluse avaldamine enne leiutise registreerimisteate väljastamist. Tegemist ei ole absoluutse kaitsesüsteemi elemendiga - näiteks Eesti õiguses on kohustuslik leiutise taotluse avaldamine ette nähtud üksnes patendil ning mitte kasulikult mudelil. Patendimenetluses avaldatakse patenditaotlus 18 kuu möödumisel ning sellise avaldamise eesmärk on informeerida avalikkust käimasolevast registreerimismenetlusest. Olenemata sellest, kas patent hiljem väljastatakse, saab avalikkus leiutisest ja selles sisalduvast innovatsioonist teada ehk leiutis muutub patenditaotluse avaldamisega avalikkusele kättesaadavaks. Kuigi patenditaotluse avaldamise eesmärgiks on kannustada innovatsiooni ja arengut, muudab see leiutaja õiguslikku positsiooni märgatavalt ebakindlamaks. Näiteks on võimalik, et rikkuja saab ainuõiguse rikkumiseks vajaliku informatsiooni just avalikustatud taotlusest. Töös jõuti järeldusele, et kuna patenditaotluse avaldamine toimub avalikkuse hüvanguks, peab taotlejal olema võimalik kasutada rikkuja vastu õiguskaitsevahendeid juba ajutise kaitse vältel.

Ajutise kaitse instituudi käsitlusest ilmnes ka, et kuigi ajutine kaitse rakendub nii patendi kui kasuliku mudeli puhul, siis on kasulikule mudelile antav õigustepagas märkimisväärselt piiratum. Kasulik mudel on oma olemuselt justkui madalama astme patendisüsteem, mis pakub soodsamat ja kiiremat, kuid samas ka lühemat ja nõrgemat kaitset võrreldes patendiga. Eeltoodu väljendub ka ajutises kaitses. Näiteks ei ole kasuliku mudeli taotlejal võimalik esitada ajutise kaitse ajal kohtusse hagi ning nõuda rikkumise tõkestamist. Seega peab kehtiva õiguse kohaselt kasuliku mudeli omanik ootama nõude esitamisega kuni ta on saanud ainuõiguse omajaks. Alles seejärel on kasuliku mudeli omanikul õigus tugineda ajutise kaitse ajal asetleidnud rikkumisele ning nõuda kahju hüvitamist, kuid sedagi üksnes juhul, kui kasuliku mudeli omanik teavitab rikkujat ajutise kaitse ajal kasuliku mudeli taotluse esitamisest. Juhul, kui kasuliku mudeli omanik ei ole teavitanud rikkujat kasuliku mudeli taotluse esitamisest või esinevad nimetatud teavituses puudused, ei saa kasuliku mudeli omanik tugineda ajutise kaitse instituudile. Eeltoodut saab autori hinnangul põhjendada sellega, et kasulikud mudelid ei ole ette nähtud kohustuslikku taotluse avaldamist, nii nagu patendil.

Patenditaotluse avaldamine toimub avalikkuse ja ühiskonna kui terviku hüvanguks ning taolise avaldamisega muutub leiutise sisu avalikkusele kättesaadavaks ka juhul, kui leiutis hilisemalt õiguskaitset siiski ei saa. Avaldamise eesmärgiks on ühelt poolt avalikkuse informeerimine registreerimismenetlusest, kuid teisalt ka see, et anda ühiskonnale laiemalt infot tehnoloogiaharus sisalduva innovatsiooni kohta. Patenditaotleja õiguslikust positsioonist on tegemist olulise nüansiga, kuna peale taotluse avalikustamist ei ole enam võimalik kaitsta leiutist näiteks ärisaladusega. Kuna patenditaotluse avaldamine muudab leiutise rikkumistele haavatavamaks ning seega ka taotleja õiguslikku positsiooni ebakindlamaks, on õiguste vahekorra tasakaalustamiseks võimalik patenditaotlejal esitada hagi ka ajutise kaitse kehtivuse ajal ja nõuda rikkumise tõkestamist.

Eesti õiguses toimub esialgse õiguskaitse rakendamine läbi hagi tagamise instituudi. Kuigi tsiviilkohtumenetluse seadustik ei välista otsesõnu hagi esitamist tulevikus tekkiva ainuõiguse kaitseks, võib siiski väita, et kehtiv regulatsioon ega õiguspraktika sellist lähenemist ei toeta. Samas tuleneb nii TRIPS-lepingust kui ka jõustamisdirektiivist kohustus, et riik peab tagama intellektuaalomandi tõhusa kaitse, arvestama intellektuaalomandi õiguse eripäradega ning veenduma, et õiguse kaitsmine ei muutuks ebamõistlikult kulukaks. Arvestades sealjuures, et patendivaidlused on tihti juba oma olemuselt keerulisemad, kui näiteks kaubamärgiga seonduvad vaidlused, vaidlused kestavad kaua ja nõuavad tihti ekspertide kaasamist, saab väita, et ajutise kaitse ajal rikkumise lõpetamise nõude esitamise võimalus on kõige optimaalsem ja kuluefektiivsem lahendus patenditaotleja tulevikus tekkiva ainuõiguse kaitsmiseks.

Siiski, erandlikel asjaoludel võib ka kehtivas õiguses esineda olukordi, kus leiutise taotlejal on võimalik ajutise kaitse ajal pöörduda kohtusse. Eelkõige kuuluvad siia olukorrad, mil patenditaotlus on juba avaldatud ning on oodata peatselt patendi väljaandmist. Küll aga eeldab tingimusliku nõude esitamine leiutise taotleja kontekstis, et leiutise ainuõigus saadakse menetluse kestel. Järelikult on kehtivas õiguses ajutise kaitse vahend kasutatav niivõrd piiratud juhtudel, et praktikas jääb see leiutise taotlejatele kättesaamatuks.

Kokkuvõtvalt, käesolevas töös ilmnes, et ajutise kaitse regulatsioonil on äärmiselt tinglik iseloom ning selle kasutamine on võimalik väga piiratud juhtudel. Seetõttu võib väita, et leiutise ajutisest kaitsest tuleneva rikkumise takistamise nõude esitamise siseriiklik regulatsioon ei ole kooskõlas

TRIPS-lepingus ja jõustamisdirektiivis sätestatud intellektuaalomandi kaitse põhimõtetega. Üheks võimaluseks vastuolu ületamiseks oleks täpsemalt reguleerida ajutise kaitse ajal hagi esitamise võimalus. Samuti tuleks autori hinnangul leevendada esialgse õiguskaitse taotluse kui hagi tagamise taotluse seotust põhinõude esitamisega või alternatiivselt täiendada hagi tagamise regulatsiooni sättega, mis näeks ette intellektuaalomandi asjades madalama tõendamiskoormise nõudmise. Kuna ajutise kaitse ajal hagi esitamise võimalus riivab kolmandate isikute õigusi, tasakaalustaks poolte õiguseid see, kui hageja peab ajutise kaitse ajal rikkumise tõkestamiseks esitatud nõudele esitama tagatise.

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF THE PROVISIONAL PROTECTION OF THE INVENTION IN THE INTELLECTUAL PROPERTY SYSTEM. Abstract

It is possible to protect an invention in Estonia with the help of both a patent and a utility model. In order to become the owner of an invention, an application for registration of the invention must first be submitted. Only when the registration procedure for the invention has been completed and an entry has been made in the register about the owner of the invention can the applicant for registration of the invention be considered the owner of the invention. The registration process for an invention takes an average of 1.4 to 2 years. In high-innovation technology areas, a two-year "silent period" before a patent or utility model is granted may mean that a market advantage is lost and a competing market participant has already adopted an invention to the same effect. As a result, the inventor loses their monopoly position of the invention on the market, which means that the inventor may no longer be able to cover the costs incurred in developing and marketing the invention, thus significantly depriving themselves of the benefits expected from the invention. If the course of events described above were normal in practice, the risk of creating and developing an invention would be unreasonably high for the company, i.e it would significantly inhibit the contribution of market participants to the development of technology and innovation, thereby slowing down the development of society and the economy as a whole.

A means of overcoming the legal uncertainty of the beneficial owner status of an invention, resulting from a lengthy registration procedure, which weakens the legal position of the right holder, is provisional protection. Namely, upon filing an application for registration of an invention, the author of an unregistered invention acquires a status due to a provisional measure, which gives the owner of the invention the same rights as the registered owner of the invention until the invention is registered. It is a means of encouraging inventors to register inventions and thus motivating them to invest in the development of innovation.

Provisional protection is therefore necessary to protect the rights deriving from the invention, but there are also a number of legal problems with the temporary regulation of a legal relationship. For example, it may be in the interests of the applicant to prolong the proceedings of an invention, since pursuant to § 18 (4) of the PatS, the scope of provisional protection is determined by the content of the claims in the published patent application. In other words, the applicant files a patent

application which describes the invention as broadly as possible, thus ensuring a very wide range of protection for the invention. In doing so, the applicant has a substantial monopoly over the entire invention covered by the published claims, although the grant of a patent or the registration of a utility model to such an extent is unrealistic or unlikely.

Legal literature has indicated that the current law does not allow for a claim for provisional protection during the term of temporary protection. On the contrary, national law expressly provides that the applicant has the right to bring an action and seek redress during the period of protection. Consequently, there is a clear contradiction in the legal literature or practice between the applicable law, which raises the research problem of this master's thesis. The present master's thesis examines how such a contradiction has arisen and seeks the means to overcome the contradiction in current law. To the best of the author's knowledge, there are no other master's theses on the provisional protection of an invention.

The present master's thesis seeks to answer the questions of (1) whether the provisional measures of an invention protects both a patent and a utility model to the same extent; (2) what is the role of provisional protection in the law enforcement system of the invention; and (3) whether and what remedies can be exercised within the measures of provisional protection. The aim of this master's thesis is to find out what is the function of provisional protection, how the right arising from provisional protection is enforced and what legal problems need to be solved.

The structural division of this work is designed to allow for a general approach, so the first chapter analyzes the role of provisional measures in the intellectual property system. The structure of intellectual property, the rights arising from intellectual property and its enforcement are also described and analyzed. There are a number of important overriding principles in the system of protection of intellectual property that must be taken into account throughout, regardless of the form or safeguard of the intellectual property. The most important of these in terms of provisional protection is the requirement in the TRIPS Agreement that the procedures for enforcing the legal protection of intellectual property must not be unduly complicated or costly and that the Enforcement Directive must take into account the specificities of each intellectual property right.

Intellectual property disputes are often lengthy and costly, but the real damage is rarely reflected in the damages awarded. Interim measures should therefore be one of the main tools for enforcing intellectual property rights, as they allow infringements to be prevented immediately, while preventing further damage. However, it was confirmed that the nature and implementation of provisional measures were uncertain. For example, when granting interim measures, courts require excessive evidence to establish the facts or the violation. The use of interim remedies may be unpopular because interference with the rights of individuals should take place at a time when the facts have not yet been established and securing such an action carries a high risk of the measures being subsequently revoked.

Interim measures in the system of protection of intellectual property are something that extends the limits of the discretion of the courts in one specific area of law and emphasizes the intervention of the court. Such intervention must be possible before the main decision is taken, often before the infringement is established. The task of the court is to temporarily regulate the relations between the parties in such a way that it ensures legal peace until the dispute is resolved on the merits. In addition to allowing early intervention in infringements of intellectual property rights, the use of such a measure will also guide the parties to negotiations.

It was also clear from the measures for interim protection that, although provisional protection applies to both a patent and a utility model, the scope of the rights conferred by a utility model is considerably more limited. A utility model is essentially a lower level patent system that offers cheaper and faster, but also shorter and weaker protection than a patent. This is also reflected in the interim protection. For example, an applicant for a utility model will not be able to bring an action before a court to seek redress. Thus, under current law, the owner of a utility model must wait until they have become the owner of the exclusive right to file a claim. Only then is the owner of the utility model entitled to rely on the infringement committed during the interim protection and to claim damages, but only if the owner of the utility model informed the infringer of the application for the utility model during the interim protection. Therefore, if the owner of the utility model has not notified the infringer of the application for the utility model or there are deficiencies in that notification, the owner of the utility model cannot rely on the measures for interim protection. This can be explained by the fact that a utility model does not provide for mandatory publication of the application, as does a patent.

The publication of a patent application is for the benefit of the public and society as a whole, and such publication makes the content of the invention available to the public even if the invention is not subsequently protected. The purpose of the publication is, on one hand, to inform the public about the registration process, but, on the other hand, to provide the general public with information on innovation in the field of technology. This is an important nuance of the legal position of the patent applicant, as after the publication of the application it is no longer possible to protect the invention with, for example, a trade secret. As the publication of a patent application makes the invention more vulnerable to infringements and thus the legal position of the applicant more uncertain, in order to balance the proportion of rights, the applicant can also file an action during the term of provisional protection and demand that the infringement be remedied.

In Estonian law, provisional legal protection is applied through the measures for securing an action. Although the Code of Civil Procedure does not explicitly preclude an action for the protection of a future exclusive right, it can be argued that the current regulations and case law do not support such an approach. At the same time, both the TRIPS Agreement and the Enforcement Directive impose an obligation on the State to ensure the effective protection of intellectual property, to take into account the specificities of intellectual property rights and to ensure that such protection does not become unreasonably costly. Given that patent litigation is often inherently more complex than, for example, trademark litigation, which is lengthy and often requires the involvement of experts, the possibility of bringing an action for annulment during interim protection is the most optimal and cost-effective solution for future patent exclusivity.

However, in exceptional circumstances, there may be situations in current law where the applicant for an invention has the right to apply to a court during the interim protection. This includes, in particular, situations where a patent application has already been published and a patent is expected to be granted soon. However, the submission of a conditional claim in the context of the applicant presupposes that the exclusive right to the invention is acquired during the proceedings. Consequently, under the current law, the use of a provisional protection measure is so limited that in practice it will not be available to the applicants.

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus

1. 29. novembri 2017. aasta komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele. Suunised intellektuaalomandi õiguste jõustamist käsitleva Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2004/48/EÜ teatavate aspektide kohta. – SWD(2017) 708. - Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52017DC0708> (19.04.2022).
2. Aastaraamat. Patendiamet 2019, *Sine loco*. – Arvutivõrgus: <https://www.epa.ee/sites/www.epa.ee/files/elfinder/dokumendid/aasta2019.pdf> (01.04.2022).
3. Ahlert, I. J., Blumer, F., Brinkhof, J. J., Casucci, G. F., Cornish, W. R., Fiolka, J., Goulart, J. E., Heath, C., Llewelyn, D., Maloney, T. P., Marshall, H., Pattloch, T., Petit, L., Stauder, D., Telec, I., Witthaus, M., Yang, J. Patent Enforcement Worldwide: A Survey of 15 Countries. - IIC Studies: Studies in Industrial Property and Copyright Law 2005/23.
4. Analysis of the application of Directive 2004/48/EC of the European Parliament and the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights in the Member States. Commission Staff Working Document. Brussels: European Commission 2010. – Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010SC1589&qid=1649586703637&from=EN> (19.04.2022).
5. Aplin, T.; Cornish, W.; Llewelyn, D. Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Alleged Rights. London: Sweet & Maxwell Limited 2010.
6. Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu ning tööstusomandi seadustiku eelnõu väljatöötamise kavatsus 13-0310/01, lisa 2. Eelnõu ja selle lisadega on võimalik tutvuda aadressil: <https://eelnaud.valitsus.ee/>.
7. Bracha, O. The History of Intellectual Property as The History of Capitalism. – Case Western Reserve Law Review 2020/71 (2).
8. Chakroun, N. Patents for Development. Improved Patent Information Disclosure and Access for Incremental Innovation. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited 2016.

9. Communication from the Commission of 27 October 1992 Intellectual property rights and standardization COM (92) 445. Brussels: 1992.
10. Correa, C. M. Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights. A Commentary on the TRIPS Agreement. Oxford: Oxford University Press 2007.
11. Dorr, R., C., Duft, B., J. Patent Preliminary Injunctive Relief. – Journal of the Patent Office Society volume 10. Federalburg: Patent Office Society 1978.
12. Järvekülg, I., Kõve, V., Ots, J., Torga, M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2018.
13. Kalmet, T., Sehver, A., Sarap, M., Kelli, A., Kartus, R., Putk. M., Härmand. K., Elunurm. S., Adamsoo. R. Tööstusomandiõigusega kaasnevate probleemide koondkaardistus. 2012, *sine loco*. – Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/toostusomandi_koondkaardistus_0.pdf (12.03.2022).
14. Kartus, R. [Leiutise õiguskaitse süsteemi analüüs]. Aruanne. Eestis kehtiv leiutiste õiguskaitse süsteem. 2013, *sine loco*. – Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/leiutiste_oiguskaitse_susteemi_analuus_0.pdf (19.04.2022).
15. Kartus, R., Ostrat, J. Leiutis ja patendinõudlus. Metoodilised juhised. Tallinn: Patendiamet 2012.
16. Kasuliku mudeli seaduse muutmise seaduse eelnõu. 127 SE. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/6e6cf5fd-18ba-37c5-93ee-acfa792812fe/Kasuliku%20mudeli%20seaduse%20muutmise%20seadus> (19.04.2022).
17. Kelli, A., Kull, I., Värvi, A. Tööstusomandi litsentsilepingu registreerimise regulatsioon de lege lata et ferenda. – Juridica 2021/10.
18. Kukrus, A., Kartus, R. Tööstusomand ja globaalmajandus. Tallinn: Külim 2008.
19. Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M., Sein, K., Varul, P. Võlaõigusseadus IV. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2020.
20. Kuurberg, M. Ajutiste meetmete kohaldamine Euroopa Kohtus. – Juridica 2007/9.
21. Kuurberg, M. Keelekasutuse reeglid Euroopa Kohtus. Menetlusterminoloogia erisused Euroopa Kohtus ja Eesti kohtutes. – Juridica 2007/8.
22. Lepik, G., Torga, M. Hagi tagamine ja esialgne õiguskaitse tsiviilasjades: rahvusvaheline mõõde. – Juridica 2013/10.

23. Munson, D. C. The Patent-Trade Secret Decision: An Industrial Perspective. – Journal of the Patent and Trademark Office Society 1996/10.
24. Nüüdisaegse ühiskonna probleemidele kohane ja tasakaalustatud intellektuaalomandi õiguskaitse tagamise süsteem. Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule ning Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteele. Brüssel: Euroopa Komisjon 2017. – Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0707&from=GA> (19.04.2022).
25. Ostrat, J. Eksperdi aruanne tööstusomandi seadustiku eelnõu läbivaatamise kohta. Tallinn 2014. – Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/eksperdi_aruanne_toostusomandi_seadustiku_eelnou_kohta.pdf (24.04.2022).
26. Ostrat, J. Patendist tulenevate õiguste teostamine. Metoodilised juhised. Tallinn: Patendiamet 2005.
27. Ostrat, J. Uuendatud patendiseadus – teine oluline samm tööstusomandi õiguskaitse seadustiku reformis. – Juridica 2003/7.
28. Patendiseaduse eelnõu. 451 SE. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/01b5d2fe-be3c-37d7-811e-edab893c9617/Patendiseadus> (01.04.2022).
29. Pisuke, H. Mis on intellektuaalne omand? – Juridica 1993/1.
30. Press, T. Intellectual Property Law. Concentrate. Oxford: Oxford University Press 2015.
31. Sreedharan, S.K. An Introduction to Intellectual Asset Management. New Delhi: Wolters Kluwer 2008.
32. Tööstusomandi õiguskaitse ajaloost Eestis. Patendiameti veebilehekülg: 2018. – Arvutivõrgus: <https://www.epa.ee/et/ametist/toostusomandi-oiguskaitse-ajaloost-eestis> (19.04.2022).
33. Tööstusomandi seadustiku eelnõu seletuskiri. 22.07.2014. – Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/toostusomandioiguse_seletuskiri_22-7-2014.pdf (01.04.2022).
34. Tööstusomandi seadustiku eelnõu seletuskiri. 22.07.2014. – Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/toostusomandioiguse_seletuskiri_22-7-2014.pdf (23.04.2022).

35. Transberg, H. Eesti kahju hüvitamise regulatsiooni vastavus Euroopa Liidu õigusele autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste rikkumise korral. Justiitsministeerium: 2020, *sine loco*. – Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/eesti_kahju_huivitamise_regulatsiooni_vastavus_el_oigusele_autorioiguse_ja_autorioigusega_kasnevate_oiguste_rikkumisel.pdf (01.04.2022).
36. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse (intellektuaalomandi õiguse rikkumisele tugineva hagi tagamine) eelnõu 231 SE seletuskiri. 10.03.2020. – Arvutivõrgus: <https://www.koda.ee/sites/default/files/content-type/content/2020-03/TsMS%20seletuskiri%20%28IO%20%C3%B5iguse%20rikkumisele%20tugineva%20hagi%20tagamine%29.pdf> (19.04.2022).
37. WIPO Model Law for Developing Countries on Inventions: Patents. Geneva: WIPO 1979. – Arvutivõrgus: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=3180&plang=ES> (19.04.2022).
38. WTO veebilehekülg. Members and Observers. – Arvutivõrgus: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm (01.04.2022).
39. WTO veebilehekülg. TRIPS. – Arvutivõrgus: https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/amendment_e.htm (01.04.2022).
40. Zeebroeck, v. N. Long Live Patents: the Increasing Life Expectancy of Patent Applications and Its Determinants. – Review of Economics and Institutions 2011 (2) 3. – Arvutivõrgus: https://www.researchgate.net/publication/23691966_Long_Live_Patents_the_Increasing_Life_Expectancy_of_Patent_Applications_and_its_Determinants (19.04.2022).

Kasutatud normatiivaktid

41. 22. mai 2001. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ ainuõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas. – Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001L0029> (19.04.2022).
42. 29. aprilli 2004. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta. – ELT L 157. – Arvutivõrgus: <https://eur->

[lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0048R\(01\)&from=EN](http://lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0048R(01)&from=EN)

(18.04.2022).

43. Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon. – RT II 1994, 16, 49.
44. Corrigendum to Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights. L195/16. – Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32004L0048R%2801%29> (18.04.2022).
45. Euroopa patentide väljaandmise konventsioon (Euroopa patendikonventsioon). – RT II 2002, 10, 40.
46. Euroopa patentide väljaandmise konventsiooni (Euroopa patendikonventsioon) muutmise akt. – RT II 2002, 11, 41.
47. Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping. – RT II 1999, 22, 123.
48. Karistusseadustik. – RT I, 21.05.2021, 9.
49. Kasuliku mudeli muutmise seadus. – RT I 2000, 19, 117.
50. Kasuliku mudeli seadus. – RT I, 19.03.2019, 57.
51. Kasuliku mudeli seadus. – RT I, 1994, 25, 407.
52. Patendikoostööleping. – RT II 1994, 6, 21.
53. Patendiseadus. – RT I 1994, 25, 406.
54. Patendiseadus. – RT I, 19.03.2019, 59.
55. Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon. – RT II, 1994, 4, 19.
56. Tööstusomandi õiguskorralduse aluste seadus. – RT I, 04.01.2021, 23.
57. Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni asutamise konventsioon. – RT II 1993, 25, 55. – Arvutivõrgus: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=303> (01.04.2022).

Kasutatud kohtupraktika

58. EÜKo T-34/05 R, Bayer CropScience ja teised versus Euroopa Komisjon ECLI:EU:2005:147.
59. RKHKo 3-3-1-19-17.
60. RKTkm 2-17-8524/32.
61. RKTkm 3-2-1-101-14.

- 62. RKTkm 3-2-1-168-16.
- 63. RKTkm 3-2-1-30-11.
- 64. RKTko 3-2-1-104-09.
- 65. HMko 2-10-22551.
- 66. HMko 2-18-11536.

Euroopa Patendiameti apellatsioonikodade otsused

- 67. European Patent Office. Decision of the Board of Appeal 15.01.2020, J 0006/19, *System and method for Oxidation of Ammonia*. – Arvutivõrgus: <https://www.epo.org/law-practice/case-law-appeals/recent/j190006eu1.html> (25.04.2022).
- 68. European Patent Office. Opinion of the Enlarged Board of Appeal 27.11.2000, G 0004/98, *Designation fees*. – Arvutivõrgus: <https://www.epo.org/law-practice/case-law-appeals/recent/g980004ex1.html> (25.04.2022).